

Horváth Dezső

Vipera

Dráma három fölvonásban

Szereplők

Kónya Pál	Gizi néni
Vilmos	Péter bácsi
Oszkár	Főigazgató
Igazgató	Fekete
Ildikó	Farkas
Hivatalsegéd	Tóth
	Macera Maca

Első fölvonás

Nagy szoba, sok könyvvel. Hosszú asztal, akkora, hogy tárgyalóasztalnak is megfelel. Könyvvel, kéziratokkal van tele az is. Van egy kisebb asztal is, közönséges, ikszlábú, magasra tornyozva rajta képek, kéziratok, könyvek. A földön is papírcsomók. A sarokban cserépkályha áll.

Kónya: *(Ül a kisebb asztal előtt, és ír) Ejnye, de hideg lett! (Leteszi a tollat, dörzsölgeti a kezét) Még a csontom is fázik. Pedig az előbb még izzadt a hátam. Teremtő Istenem, mi van énvelem? (Szédül, támolyog, székre, asztalra kapaszkodva odamegy a kályhához) Ez is hideg. Ki az a bolond, aki májusban befűt? Nem baj, nálam melegebb. (Odahúzza a széket, leül, takaróba burkolódzik.) Csak nem a halál jelenti be magát? Várj, te átkozott! Még dolgom van. Ne kímélj, csak várj. (Vízért megy, iszik egy kortyot, kiköpi.) Poshadt. Nem érek rá meghalni, nem érted? Ha az ég leszakad, nekem akkor is be kell fejeznem, amit elkezdtem. (Üt az óra, kisharang hangján, tizenkettőt.)*

Halál: *(Hófehérbe öltözött, csokornyakkendője is fehér, szakálla is fehér. A sarokból, a könyvek mögül emelkedik föl, fény vetődik rá. Dörrenés kíséri megjelenését.) Készülj, fiam, a te órád ütött.*

Kónya: Ki vagy?

Halál: Érted jöttem, lejárt az időd.

Kónya: Küldtek?

Halál: Tudom a dolgom, magamtól jöttem.

Kónya: *(Ledobja a takarót, fölugrik.)* Akkor is hagyj!

Halál: Nem lehet, gyermekem.

Kónya: Én, a te gyermeked?

Halál: Kié lennél, ha nem az enyém?

Kónya: Azt hiszed, megijedek tőled?

Halál: Amikor megfogantál anyád méhében, két magot ültetett el benned a szeretet. Az egyikből kihajtott az életed, a másikkól kihajt az elmúlásod. Félned nem kell, kíméletes leszek hozzád. Szépen éltél, megérdemled.

Kónya: Rosszul beszélsz. Hazudsz! Két magot mondasz? Nem igaz! Ha igaz lenne, csak egyszer halna meg az ember.

Halál: Mindenki csak egyszer.

Kónya: Ahányszor földre verik, annyiszor.

Halál: Ne tartsunk számtan órát. Csak egyszer, de akkor nagyon.

Kónya: Sokszor, de föltámad, ha van ereje hozzá. Tudod te, hányszor vertek engem agyon?

Halál: Ne kérkedj vele. Mindről tudok.

Kónya: Egyszer se voltál ott.

Halál: Azért támadtál föl. Az a föltámadás, ha én nem vagyok ott.

Kónya: Mondom, dolgom van még a világban.

Halál: Csak volt dolgod, de elfogyott. Pihenj egy kicsit, nagy útra megyünk.

Kónya: *(Reszket)* Könyörülj még!

Halál: *(Kiterjeszti két karját, és maga felé húzza.)* Jobban vagy? Segítek, mit kívánsz?

Kónya: *(Erős lesz, szalad az asztalhoz.)* Befejezni, mindenáron.

Halál: Az életet csak abbahagyni lehet, befejezni nem.

Kónya: A könyvet akarom befejezni.

Halál: Már abbahagytad azt is.

Kónya: *(Kiesik a toll a kezéből, bal kezével tapogatja megmerevedő jobb karját. Kiabál.)* Te beszélsz az életről? Az én életem a munka.

Halál: Minden percem ki van szabva. Nem érek rá. *(Két karját kiterjeszti Kónya fölé.)* Fáradt vagy, szegény fiam. Megengedem, hogy elbúcsúzz a világtól, ahogyan te akarod.

Kónya: Pöröm van a világgal.

Halál: Pörölj!

Kónya: Három pöröm. Csak három.

Halál: Háromszor pörölj. Nem zavarlak. *(Az órát öt perccel visszatolja.)*

Kónya: *(Lehajtja fejét, elalszik.)*

Pillanatnyi sötét. A szín ugyanaz, csak a Halál nincsen itt. A hosszú asztal üres, mellette székek vannak. A szobának ez a része olyan, mintha tanári lenne. A falon címeres tábla: Állami Általános Iskola.)

Kónya: *(Áll a tábla alatt, kotta a kezében.)* Itt vagy, Vilmos?

Vilmos: *(Bejön.)* Itt vagyok, mert hívtál.

Kónya: Tudsz figyelni? Nagyon figyelj! *(Fölemeli a kezét, mintha vezényelne.)* Vegyél nagy lélegzetet, és énekeld velem. *Forr a világ bús tengere, ó magyar!* Mit veszel észre?

Vilmos: Azt, hogy szép.

Kónya: Szép hát, de ezt nem most vetted észre. Hogyne lenne szép, amikor a százhusztagú összkar énekli? Figyelj jobban. *Ádáz Erynnis lelke uralkodik.* Észrevetted? Hányszor fogyott ki a tüdőből a levegő? A százhusztagú összkar egyszerre vesz levegőt.

Vilmos: *(Nevetve.)* Ahogyan te intesz, úgy szuszog a kórus.

Kónya: Szuszog? Harsog! De nem az a fontos most, hanem az, honnan szívja a levegőt.

Vilmos: Honnan szívna? Levegőt a levegőből.

Kónya: Amit az előbb kiénekelt magából, azt szívja vissza. Az egyszer már megemésztett levegőt.

Vilmos: Csak azóta van így, amióta kórus van a világon.

Kónya: És valaki mindig összeesik. Látom, erőlködik, elfehéredik és össze-csuklik. Én meg, marha, mintha semmi nem történt volna, vezényelek tovább. *(Vezényel, mintha teljes kórus énekelné tovább.) A nyihogó paripák szökését Bátran vigyázom.* Aki összeesik, hátul kiviszik, a közönség pedig úgy tesz, mintha semmit nem venne észre. Mintha egyesegyedül a művészi élmény töltené el. És pirosra tapsolja a tenyerét.

Vilmos: A meleg teszi.

Kónya: Elhiszed, hogy a koncentrációs táborban nincsen nagyobb zsúfoltság, mint a kórusban van?

Vilmos: *(Verselve)*
Kónya Pál,
Te megbolondultál.

Ahol a két kezedet fölemeld, dörög a taps, te meg azon rágódsz, hogy nagy a túlnépesedés előtted? Cseréljünk, csak egyszer, és meglátod, nekem nem lesz lelkiismeret-furdalásom.

Kónya: Nem érted?

Vilmos: Szereltesz mindenkinek a nyakkendője alá egy elemes ventilátort.

Kónya: Az énekkar embertelen.

Vilmos: Embereknek ád földöntúli élményt, tehát embertelen nem lehet. Szerelj be a pódium alá egy harmóniumfűjtatót, és ne vezényelj, hanem pedálozd be a levegőt, hogy mindenkinek jusson.

Kónya: *(Elneveti magát)* Örült vagy, de egészen jól áll.

Vilmos: Kiszámolod szépen, hány korty levegő kell az *ádáz Erynnisekhez*, beszorzod száz hússzal, és olyan gyorsan nyomod a pedált, ahogy emberséges karnagyhoz illik.

Kónya: Köszönöm, pajtás, majd igyekszem. De azt elismerheted, ha szabadon mozoghat a kórus minden tagja, ahogy neki tetszik, jobban mozgatja maga körül a levegőt. Ha áll, mint a cövek, összeesik, ha hullámszik, lábon marad.

Vilmos: A te kórusod úgy mozog, tengeribetegséget kap, aki nézi.

Kicsöngetnek, tanárok jönnek be nagy zajjal, könyveket, füzeteket raknak az asztalra.

Ildikó: *(Újságot tesz Kónya elé.)* Olvastad, Tanár Úr?

Kónya: Igen, hölgyem, volt szerencsém belenézni. Írtam is a szerzőnek egy picike levelet.

Ildikó: Te nem vagy észnél. Mit írtál neki?

Kónya: Amit szoktam. Azt, hogy örülök a cikknek. Fölér egy tanulmánnyal. Az anyaggyűjtése lenyűgöző.

Ildikó: Pali, te nem olvastad!

Kónya: Az egész nem, de azonnal látszik, hogy kitűnő. Gratuláltam hozzá.

Ildikó: Hol az a levél?

Kónya: Betettem az asztalára. Nem levél az, csak egy cetli. Szépen gördül a ritmusa, öröm olvasni.

Ildikó: *(Odamegy hozzá, fejét két tenyerébe fogja.)* Pördül ám a te eszed kereke, az pördül. Tudod, mekkora marha vagy te?

Kónya: *(Kiszabadítja magát.)* Lányok, ha csak egy csöpp eszetek is volna! Életekben csak egyszer! Ül le, elmagyarázom. *(A többiek az újságot olvassák.)* Idejött ez a lány, látszott rajta, ambíciói vannak. Folyóiratok is kezdték közölni írásait. Odamentem hozzá, biztattam. Csak meg ne álljon, mert akkor elveszett. Írjon mindennap, hogy benne maradjon az ábécé a tíz ujjában. Hogy játszani tudjon a szavakkal, mint hegedűs a hegedűjén.

Ildikó: Na, ez megfogadta. Egészen szépen játszik már. *(Becsöngetnek, kapja ő is a holmiját, mint a többi, és megy kifelé. Visszaszól még:)* Ártatlan, hófehér lelkű ma született bárány, te. Te Isten barma, te! Ha írni megtanítottad, legalább tudj olvasni is!

Csak Kónya és Vilmos marad. Ketten olvassák az újságot.

Kónya: Megáll az ész. Mennyi mindent lopnak az emberek! Selyemzászlót az árbocról.

Vilmos: Rozsdamentes eszcájgot. A majálisról ötezer söröskorsót, tizenötezer tányért.

Kónya: A közbudikból köztükröt, köztörülközőt. Óriási! És vé-cé-csé-szét! Akkora ötlet, ebből vígjátékot lehetne írni. Képzeld el, bemegy valaki a szálloda koleztjára, frakkban, propeller-nyakkendőben. Akármilyen furfanggal elküldi az ezerszemű vécésnéit, harisnyát húz a fejére, hogy ne tolvajnak, hanem terroristának nézzék, megtámadja a csé-szécs-két, amíg meleg, a hóna alá csapja, és angolosan távozik. Aki ettől se röhögi betegre magát, az be van savanyítva.

Vilmos: Aki ezt írta, az még nem volt közbudin. Az a csésze csupa lekvár! Összekeni magát vele! És csatornafődelet is lopnak.

Kónya: Födött a fazékhoz. Ha én lennék a főszerkesztő, dupla honoráriumot fizetnék. Küblifődelet, emberek! Itt az alkalom, most vigyétek!

Vilmos: *(Hahotázik, aztán hirtelen elcsöndesedik. Széket húz maga alá, és leül.)*

Kónya: *(Még mindig röpköd a gyönyörűségtől.)* Így nem lehet olvasni. Mondd hangosan, majd figyelem.

Vilmos: *(Megfontoltan, nyomatékkal olvas.)* További ötletek gyűjtésére kedvet, erőt és kitartást érezvén magamban, közvéleménykutatást kezdeményeztem a közadakozás e formáját ugyancsak jól ismerő kollégáim körében.

Kónya: Hosszú a mondat, megtört a lendület.

Vilmos: *Nem veszed észre? Kollégáimról beszél. Mi mindent kaphatnánk még ajándékba, ha már egyszer úgymint elveszük-megszerezzük a tulajdonjogát, gondnokságunk alá helyezzük, megmentjük a pusztulástól környezetünk minden mozdítható tárgyát? - ez volt a kérdésem.*

Kónya: Várj, ezt föl kell jegyezmem. A végével agyoncsapta az egészet. Tupírozza a mondatot: *elveszük-megszerezzük, gondnokság alá helyezzük, megmentjük a pusztulástól.* Aki így fogalmaz, annak elfogyott a szuflája, vagy a gondolat szikkadt ki. Szegény, ha ideadta volna, fölhívtam volna rá a figyelmét. Leül a mű, hozzá simul a padlóhoz. Ilyen mélypontról szárnyas daruval se lehet fölemelni többet.

Vilmos: *Hosszas töprengése közben egyik Kedves Munkatársam - nagy ká, nagy em - Kedves Munkatársam tekintetét a szoba falán pihentette. Követtem a pillantását...*

Kónya: Nem jó! A pihenő tekintet nem pillantás. Az egyik szó alszik, mint a tej, a másik fürge, mint a gyík.

Vilmos: Ne kotyogj bele! *Követtem pillantását az ovális, zománcozott tábláig. Rajta a felirat a színes címer körül: Állami Általános Iskola.*

Mindketten fölemelik a fejüket. Ott a tábla a falon. Döbbent csönd.

Kónya: Az én táblám.

Vilmos: Ez a te tábládról szól.

Kónya: Mi a baja vele? Kinek ártottam én, hogy ide kitettem?

Vilmos: Ez az újság azt mondja, te a táblát loptad. Ahogy más lopja a lekváros küblit.

Kónya: Nem mondhatja, mert nem igaz.

Vilmos: Mondja.

Kónya: Kértem és kaptam. Megszűnt egy tanyai iskola, eladták krumplicsírázatónak. Megkérdeztem: tessék mondani, ha barmokat kötnek bele, a tábla akkor is fönn marad? Ha templomi kelyhet dobna ki valaki a szemétdombra, az lenne ekkora szentségtörés. Az iskola a tudomány és az emberség temploma, boruljunk le előtte, és tartsunk bűnbánatot, mert hitványságot követtek el ellene.

Vilmos: Nemzeti sport lett az elvi szempont: elviszem, pont! Elvitted te is. Megláttad, elvitted, pont.

Kónya: Ezt én nem értem. Ha nem tudta, miért nem kérdezte? Tíz éve vagyunk itt, miért nem állított meg a folyosón? Valami fondorlattal legalább. Istenem, de sajnálom, hogy rosszat kell gondolnom róla.

Vilmos: Még te sajnálsz? Bocsánatot nem kérsz tőle? Ha megdobnak kővel, dobd vissza mennykővel, de ne siránkozz, hogy én Uram, én Istenem, bocsáss meg énnékem, mert rosszat gondoltam szeretett munkatársamról. Székestől vágnám ki az ablakon.

Kónya: Szoktál te írni?

Vilmos: Inkább hegedülök.

Kónya: Ha melléfogsz?

Vilmos: Megesik az is.

Kónya: Az írás is olyan. Ott is mellé lehet fogni, de a vétke annak se lehet nagyobb.

Vilmos: Az egész bekezdés terólad szól, előre megfontolt szándékkal.

Kónya: Akkor erre is föl kell hívnom a figyelmét.

Vilmos: Hogy szembeköpött és eltalált?

Kónya: Írok neki egy másik levelet. Ha igaz, amit mondasz, életem hátralévő részében evvel a nővel nem állok szóba.

Oszkár: *(Nagy robajjal bejön, kabátját az asztalra csapja, föl is ül az asztalra, lábát lógázza, és olvassa a lapot.)* Jó napot, urak! Hallottátok? A bádogtáblánk megdicsőült. Belemagasztosult a pöcegödrök irodalmába. A villamoson félig tudtam csak elolvasni. Azt már látom, küblipecérek és csatornafosztogatók közé kerültél. Micsoda? Tizenötezer tányér? Ki számolta meg? Ennyi tányért nem lehet ellopni!

Vilmos: Miért ne lehetne? Kell hozzá egy esztendő, és tizenötezer ember.

Oszkár: És tizenötezer pucéráj. Gyere, hívjuk föl a Patyolatot, kérdezzük meg, hány ünnepi zakóból mosta ki a bürgepaprikást.

Vilmos: Még mindig nem értelek.

Kónya: *(Eddig figyelt, most papirost vesz elő, és levelet ír.)*

Oszkár: *(Eljátssza, amit mond.)* Leül a kedves vendég, kihozzák neki az ételt, megeszi a pacalt, a birkát, a hólyagos meggyet, a madártejet vagy akármit, megnyalja utána a szája szélit, lenyalja a tíz ujját, és eszébe jut, hogy de szép tányért adott neki az éttermek istene. Bűn lenne itt hagyni! Mondja a pincérnek, vigye ki, mossa el, mert el akarja lopni? Úgy, ahogy van, kulimással együtt zutty be a kabát alá. Vasárnapi tányért a vasárnapi kabát alá. Na, mit szólsz hozzá? Nem fantázia kell ide, hanem a tények alapos ismerete. Olvasom a minap, úgy pofonvágta valaki a titkárnőjét, hogy beesett az asztal alá. A titkárnőt nem pofon vágni szokták, hanem arcul csókolni. Be az asztal alá. Csakhogy oda nem lehet beesni. Begyömöszölni se lehet oda senkit. Tizenötezer tányért se lehet ellopni. Valami lötytedteszű főkönyvelő megetette a mi kedves munkatársunkat. Megettem az ebédet, jön a pincér számolni, és nem veszi észre, mennyire domborodik a kabátom alja? Ha nem veszi észre, ki kell rúgni!

Vilmos: Oszikám, te zseni vagy!

Oszkár: És a kübli? Aki azt ellopja, azt be kell csukni a bolondok házába. Elvégzi a dolgát, lehúzza, és hóna alá csapja a küblit?

Kónya: Ne gusztustalankodjatok! *(Kimegy a levéllel.)*

Oszkár: Csak a figyelmét akartam elterelni a tábláról. Nagyon szíven ütötte?

Vilmos: Gondolhatod.

Oszkár: Tudod mit mondok én neked? Ennek se árt. Tele van vele az újság, hogy itt egy aranyérem, ott egy aranyérem, diploma, macska farka. Most legalább elkenték a szája szélét. Lecsöppent a földre a fellegekben járó művész úr. Lehuppant, és plutty. Lapos, mint a palacsinta.

Vilmos: Te ittál vagy így születél?

Oszkár: De tanár úr! Hogy beszél a legkedvesebb kollégájával? Persze hogy ittam. Aki nem dolgozik, ne is igyék. És aki nem iszik, az ne is dolgozzék. Ki kárpótolná a magasságos vendéglátóipart az ötezer söröskrigliért?

Vilmos: Bemész az órádra, és bűzlesz a pálinkától.

Oszkár: Óra előtt soha nem iszom.

Vilmos: Kivéve ma.

Oszkár: Nincs kivétel. Egész nap szabad vagyok.

Vilmos: Bocsánatot kérek!

Oszkár: Bocsánat sincsen. Az el nem követett bűnökért sincsen bocsánat. A te szavad olyan, mint az angyali üdvözet, csak smirglivel van kibélelve. És unalmasabb is. Szerinted melyik a jobb? Inni vagy írni? Pálinkát vagy cikket? Azt mondod, bűzlik a szám? Ettől az újságtól az egész városnak csatornaszaga van.

Kónya: *(Visszajön)* Hagyjátok abba. Ez a cikk jól van megírva.

Oszkár: Micsoda! Én ittam, és te vagy berúgva? Jól meg van írva, az biztos, de ellened.

Csöngetnek, bejönnek a tanárok.

Gizi néni: Cucikám, ennél hosszabb órát én még nem tartottam. Ha nem ismerném a kőbe vésett törvényt, hogy a jó tanár fegyelmezi magát, elővettem volna az újságot. El kéne kobozni minden lapot! Oda a pedagógusok tekintélye.

Péter bácsi: Elkésett, kedves kartársnő, elkésett. A záróbekezdést kívülről fűjják a hallgatók. Meg is kérdezték, mi a véleményem róla.

Gizi néni: És?

Péter bácsi: Azt mondtam nekik, ne hozzanak nehéz helyzetbe. Pedagógusok lesznek, világosan kell látniuk.

Kónya: *Föltérdel az asztalra, vastag filctollal írja az ovális táblára:*
***Nem loptam,
kaptam!***
A többiek nézik, és betűnként olvassák.

Hivatalsegéd: *(Bejön)* Kónya Pál tanár urat az igazgató úr hivatja.

Kónya: Nem tudja, miért, János bácsi?

Hivatalsegéd: Az én nevem: ne láss, ne hallj!

Oszkár: Mégis, Jani bátyám! Gondoljon a Négylámpásra vagy a Hatcsöcsűre. Csak a felét annak, amit látott. Ma este én fizetek.

Hivatalsegéd: Csak azt láttam, hogy Micike tanárnő egy levelet lobogtatott *(utánozza a riszálást)*, és rohant az igazgató úrhoz.

Oszkár: A szöveg?

Hivatalsegéd: Nem tudom.

Oszkár: János uram! Létezik valami a világon, amiről uraságod ne tudna?

Hivatalsegéd: Annyit csíphettem csak el, hogy őt Kónya Pál tanár úr macerálja. Vagy molesztálja.

Kirobban a nevetés. Mindenki utánozza a riszálást, és kórusba mondja:

Kónya Pál
macerál.

Kónya: Köszönöm, kedves Jani bácsi, de most nagy küldetés vár magára. Legyen szíves, mondja meg az igazgató úrnak, de szóról-szóra úgy, ahogy üzenem: nem megyek.

Hivatalsegéd: Azt nem lehet, tanár úr. Ilyen még nem volt. És ha megkérdi, miért nem?

Kónya: Azért, mert kitörtem a lábomat. Azért, mert a miniszter a vendégem. Azért, mert - mondjon, amit akar. Mondja azt, hogy az óriáskígyó a fejétől a farkáig öt méter, és a farkától a fejéig is öt méter. Mondja meg magyarul: onnan ide ugyanannyi, mint innen oda. Szívesen fogadom, és örömmel látom.

Hivatalsegéd: Jól gondolja meg, kedves tanár úr. Ebből akkora botrány lesz, hogy valaki röpül. És az a valaki nem a kígyó lesz.

Becsöngetnek.

Gizi néni: A fene egye meg azt a csöngőt! Öt percet nem tud várni?

Kényszeredetten szedelőzködnek a tanárok, néhányan kezét szorítanak Kónyával, mások riszálást és levéllobogtatást utánozva órára mennek. Csak Kónya és Oszkár marad.

Oszkár: Puskapor szagát érzem. Már serceg a gyújtózsínór, kígyózik a láng, percekben belül fölrobban az egész csatornarendszer. Na, én megyek.

Kónya: Szeretném, ha maradnál.

Oszkár: Félsz?

Kónya: Ha egyedül akartam volna maradni vele, be is mehettek volna.

Oszkár: Sajnálalak, nem maradhatok. *(Nagyot lehel a levegőbe, és hevenyészve énekl)* Amerre én járok bűzlik a világ...

Igazgató: Szervusz Pali, szervusz Oszkár. *(Kezet fog mindegyikkel.)* Csak azért hivattalak, gondoltam, nálam nyugodtabban beszélhetünk.

Oszkár: Bocsánatot kérek, én már az előbb elköszöntem. Nekem úgyis dolgom van a városban.

Kónya: Maradj, ha tudsz.

Igazgató: Kis pohárka mellett szebben is beszélhattünk volna.

Oszkár: Probléma semmi. Kicsi pohár ugyan nincsen, de aki a nagyot nem becsüli, az a kicsit nem érdemli. *(Vizespoharat rak mindenki elé, a táskájából pálinkásüveget vesz elő.)*

Igazgató: Egye fene, nem bánom. Legföljebb a fejemre olvassák, hogy megszegtem saját tilalmamat.

Oszkár: Egyet se búsulj, Tóni bátyám, az igazgató is ember. Na, Isten-isten! Egészségünkre.

Igazgató: Kínos komissióban járok. Tudod jól, az egész iskolánk büszke rád. Ha te fölemeled a két karodat *(fölemeli, mintha vezényelne)*, a jobb kezedbe is beletesznek egy aranyplecsnit, és a balba is. Ha a világ túlsó felén emeled föl, akkor is.

Kónya: Köszönöm, ez jól esett. *(Leteszi a poharat, úgy érti, hogy a pálinka esett jól.)*

Igazgató: Mindig örömmel tölt el, ha...

Oszkár: Én is örömmel töltök mindig.

Kónya: Szeretném, ha erről most nem beszélnék. Gondolom, nem ezért kerestél.

Igazgató: Tudod te, mi a legnagyobb bajod?

Kónya: Annyi van, mint parton a homok.

Igazgató: Tiszta vagy, mint a tükör. És az emberek ezt nem tudják elviselni. Nem jársz haza négykézláb, nem kocsmázol, szépen élsz a feleségeddel, példásan neveled a gyerekeidet. És ráadásul olyan vagy, mint a sündisznó. Egyetlen kutya se tud beléd harapni. Jóságból vannak a tüskéid. Dolgozol, mint egy állat, és a tisztességgel akarod védeni magadat.

Kónya: A tisztesség védtelen és védhetetlen. A tisztességgel nem lehet védekezni. A becsületnek nincsen fegyvere, a legsatnyább támadást se tudja visszaverni.

Igazgató: Hagyj meg nekem ekkora kitérőt, másként nem tudom elkezdni. Bejött hozzám az előbb Micike, hozta ezt a levelet.

Oszkár: *(Fogja az üveget, magát riszálva megkerüli az asztalt, úgy tölt a poharakba.)*

Kónya: Kettőtök ügye.

Igazgató: Engedd el magadat, legalább egy kicsit. Káromkodj, üvölts, ordíts, ahogy mindenki tenné. Szakadjon le az ég, rogyjon ránk a mennyezet!

Kónya: Ezt az ügyet én lezártam magamban, nem kérek hozzá se hivatalos, se baráti segítséget.

Igazgató: Tudom, elolvastam. Ha az Isten éltet és erőt ad, nem maradsz adósa.

Kónya: Mérges voltam, ezt se kell komolyan venni.

Igazgató: Ismerlek. Ha kimondtad, be is tartod. Ha életedben nem tudod, visszajössz a sírból is.

Kónya: Nem őrök bosszút senki ellen.

Igazgató: Csak éppen azt a mondásodat is ismeri mindenki, se húsz fillérrel, se fél szóval nem maradsz adósa senkinek. Egy ilyen nagyszerű tanári karba nem fészkelheti be magát a viszály.

Oszkár: *(Színjőzanon)* Már befészkelte. Némelyik zárt intézet mind egyforma. Minden zárt intézetben egymást marják az emberek. Nézd meg a színészeket, az újságírókat, az orvosokat.

Igazgató: Tanári kart említettem, nem ripacs színészeket.

Oszkár: Mind azt mondja, a másik a ripacs, a többi a sarlatán, és valamennyi tehetségtelen sintér. Sanda mészáros, meg ilyesmi. Végre elértük a világszínvonalat. Testületileg is.

Igazgató: Add a kezed, felejtsd el.

Kónya: *(Nyújtja)* Nem tehetem.

Igazgató: Vedd észre szerencsétlen tyúkot. Irodalmi ambíciói vannak. Megírta ezt a cikket...

Kónya: A maga nemében tökéletes. Élvezettel olvastam.

Igazgató: Jó, ha tőled hallom. Én nem értek az íráshoz, nem tudom, mi szokott történni az emberrel, ha nem jut eszébe semmi, mégis be akarja fejezni.

Kónya: Rövidzárlat. Kimerül a telep.

Igazgató: Nem akart ő bántani téged, csak a poén kedvéért írta. Kínjában. Mit tudom én.

Kónya: Először én is azt hittem. Amíg rá nem jöttem, hogy az írást csak írásként szabad kezelni.

Igazgató: Véletlen baleset. Írásművi baklövés.

Kónya: Ha kimarad egy mondat belőle, az lehet véletlen. Egész bekezdés is kimaradhat. A szerkesztő csak elvehet belőle, hozzátenni nem szokott. Könyvnél egész ív is hiányozhat, véletlenül. Elveszti a kiadó, átugorja a nyomdász, véletlenül. De bele nem kerülhet valami véletlenül! Azt meg kell fogalmazni. Hetvenhét mondatot meg kell rágni, össze kell ragasztani.

Oszkár: Templomtornyot le lehet lőni véletlenül, de fölépíteni csak megfontolt szándékkal lehet.

Igazgató: Akkor is gyerekség. Felejtsd el.

Kónya: Olvasd el még egyszer. Íve van az írásnak, mint a legszebb dalnak. Mint a hídnak. Kezdi a söröskorsón, a tányéron, jön a használt kübli, a csatornafödél, és azután jövök én. Az aranymetszés törvényei szerint. Itt csattan az ostor. Zenekarban itt szólalna meg a cintányér.

Igazgató: Ennyire a szívedre vetted?

Kónya: Megpróbáltam megérteni. Sokért nem adnám, ha nem sikerült volna. Megértettem az írást, ezért nem értem meg az embert.

Igazgató: Hártyából van a lelked.

Oszkár: *(Tölt mindenkinek, a magáét hirtelen megissza, és újra tölti.)* Itt van a kutya elásva, kedves Tóni bátyám. Most találtad a fején a szeget. Nem az a hibás, aki beleszúrja valakinek a fenekébe a vasvillát, hanem az, aki fölugrik. Miért olyan érzékeny? Sétáljon tovább, villával az alfelében. Ha esze van, még csóválja is, mint a kutya a farkát. Nem történt semmi, csak egy kicsit megszúrták. Nem olyan vastag az ember, hamar csontot talál.

Kónya: Megkért rá?

Igazgató: Mondanám, hogy igen, de nem igaz. Föl van bolydulva, fut, mint a fúria.

Oszkár: Minden oka megvan rá. Elgömbült a vasvilla.

Igazgató: Védelmet kért tőlem. Azt mondta, macerálod.

Oszkár: Vajnámmöinen, most szólalj meg! Ó, Ukkó, te fölső isten! Ígyunk Macera Maca egészségére.

Igazgató: Ha megszúr a tüske, ne őrizd addig, amíg akácerdő ki nem nő belőle. Húzd ki, és dobd el. Megértem, hogy fáj, de nem nagyobb, mint a tű szúrása.

Kónya: De a körmöm alá ment. A vipera foga se hagy nagyobb nyomot, mint a tű, de a mérge benne marad. Nem tüske volt az, nem is tű, hanem kígyómarás. Egye fene, kiszívtam, kiköptem.

Igazgató: Azért sajnálom mérhetetlenül a dolgot, mert most kaptam hivatalos levelet a magasságos minisztériumból. Hozzájárulnak kinevezéséhez. Kedves barátnőd lesz a tanszékvezető.

Oszkár: *(Üvölti)* Nem igaz!

(Függöny)

Második fölvonás

Szín: Ugyanaz a szoba. Kónya magába roskadva ül a kis asztalnál. Űt az óra, kisharang hangján, tizenkettőt.

Halál: *(Megint az asztal mögül emelkedik föl, kísérteties fényben. Harsogva nevet.)* Ez kellett neked? Ez hiányzott neked? Gyerekebb vagy a gyereknél. Mit gondolsz, kit érdekel, hogy te olyan áldott jó ember voltál? Legföljebb a sírodnál elmondják majd, és elfelejtenek. Mindenkinek ez a sorsa: elfelejtődik. Aki él, nem ér rá halottaival foglalkozni.

Kónya: *(Erőlködve)* Oldozz föl kötelékeid alól. Dolgom van még a világgal.

Halál: Ahogy parancsolod! *(Kiterjeszti két karját.)* Legyél erős!

Kónya: *(Mozgatja tagjait, csodálkozik, hogy engedelmeskednek.)* Ez az!

Halál: *(Öt perccel megint visszaigazítja az órát.)* Tiéd, amit kértél. Mit akarsz vele?

Kónya: Az igazságomat.

Halál: Még mindig? Ez a mániád? Kit érdekel a te igazságod?

Kónya: Akkor is kell!

Halál: Nem vetted észre az előbb, hogy a hátad mögött mindenki rajtad röhögött? Azt mondták, úgy kell neked.

Kónya: A szemembe nem azt mondták.

Halál: És ahhoz mit szólsz, hogy „legjobb barátnődnek”, Macera Micinek is van szeme? Abba se lehet belemondani, hogy bolond vagy, édes hűgám, és az is bolond volt, aki az ábécét megtanította veled. Neki is azt mondta mindenki, hogy egyedül neki van igaza. Végre, valaki megírta! Hízelegtek neki, hogy milyen szépen megírta.

Kónya: Az a cikk valóban jól van megírva.

Halál: Még ittak is a rovásodra. Csin-csin, bolond Kónya, csin-csin, de jól áll neki, egészségünkre.

Kónya: Te mindig mindent kiforgatsz a maga valóságából? Ez a természeted?

Halál: Beleforgatom a másik valóságba. Miért hiszitek, ti, emberek, hogy nektek van igazatok?

Kónya: Miért? Miért? Mert igazság nélkül nem élhetünk. Ez a harmadik mag bennünk, ezt is belénk ültették születésünk pillanatában.

Halál: Miért jobb neked, ha igazad van?

Kónya: Azért, mert nekem soha nem volt igazam.

Halál: Sajnáltni akarod magadat? Itt ez a szoba, tele könyvvel, és mind a te igazadat mondja. Aki ennyit tud írni, és kórust is vezényel, ne panaszkodjon.

Kónya: Ritkán ír, aki az igazát szóban is elmondhatja.

Halál: Legalább tanultál belőle valamit?

Kónya: Igen sokat.

Halál: Felejtsd el. Rövid az időnk.

Kónya: Muszáj elmondanom.

Halál: Nem bánom, nekem elmondhatod. Röviden.

Kónya: *(Megtántorodik)* A vipera...

Halál: *(Jól megrázza)* Mit akarsz a viperával?

Kónya: Más mérges kígyó minálunk nincsen, csak a vipera. A vipera berus. *(Könyvet vesz le a polcról.)*

Halál: Hátaztán! Ha nincs, nincs.

Kónya: *(Olvassa)* Minden méregfogához négy utódfog tartozik.

Halál: Ezt a szót nem ismerem. Utódfog?

Kónya: Pótalkatrész. Tudnod kell.

Halál: Én, speciel, nem dolgozom kígyókkal. Az én főladatom a kegyes halál.

Kónya: Kiütöd az egyik fogát, ott a másik. Ki se lehet húzni a méregfogát, egész sorozat van belőle.

Halál: És?

Kónya: A méregmirigy a közönséges nyálmirigyből alakul ki.

Halál: Válgék egészségére.

Kónya: A legtisztább nyál is gyilkos méreg lesz a szájában.

Halál: Minden lehet.

Kónya: És ő nyájasan nyálas. Citozinek is vannak benne.

Halál: *(Rettenetesen unja már.)* Citozin, vipera berus, mi van még?

Kónya: Minden szövetet támadnak. A trombinok pedig véralvadást okoznak.

Halál: *(Ásít)* Nagyon okos könyveid vannak.

Kónya: És azt tudod, hogy a vipera nem sziszeg? Maglapul, kivár, aztán lecsap. Amikor nem is számítasz rá. És elevenszülő.

Halál: A sistergős istennyila csapjon bele minden kígyótokba, térj észhez! Lopom én az időt?

Kónya: Létezik áskáló vipera is. Áskálódó. És varangyos vipera is van, meg zöld éjjeli vipera is.

Halál: De a tied csak a Vipera berus. Nem szeretem.

Kónya: Te se? Mi bajod vele?

Halál: Keresztes. Minek egy csúszómászó ocsmány féregre kereszt?

Kónya: Nincsen is rajta, csak úgy mondják.

- Halál: Bökd ki már, mit akarsz?
- Kónya: Az én viperám is meglapult, és megint megmart. Kiszívtam, kiköptem, de neki kinőtt a pótalkatrésze. Az utódfoga.
- Halál: *(Még öt perccel visszatolja az óra mutatóját. Meggondolja, tizzel.) Kéjelegj a kígyóiddal. (Eltűnik.)*
- Kónya: *(Kinyitja az ajtót.)* Erre-erre, libuskáim. Mind eljöttetek? *(Az igazgató és a hivatalsegéd kivételével mindenki bejön. Fagyos arccal állják körül az asztalt.)*
- Oszkár: *(Színjózan, de eleven. Mindenkihez odamegy, a férfiakkal kezet fog, a nőknek kezet csókol. Hódolatom, hölgyem! Kézcsókom, asszonyom! Vilmos, üdvözöllek. Micsoda gyászoló gyülekezet ez, elvtársak, elvtársnők, szeretett barátaim! (Kántori hangon énekl:) In paradisum deducant te angeli... Ámen. (Az elnöki asztalhoz lép, megkocogtatja a mikrofont.)* Mikrofonpróba, egy, kettő, három, négy. A huszadik század utolsó koncepciós pörét megnyitom. Álljanak föl, énekeljük el a Himnuszt. *(Nyílik az ajtó, bevonul a Főigazgató, Farkas, Fekete, Tóth. Leülnek az asztalhoz, fontoskodva összehajolnak, biccentgetnek, mosolyognak.)*
- Főigazgató: *(Teátrális mozdulattal, fülig szaladt mosollyal megkocogtatja a virág-vázát, föláll, körülhordozza tekintetét.)* Szeretve tisztelt Kolleganők, Kollegák, kedves barátaim! Szívem minden melegével köszöntöm önöket, köszöntlek benneteket, és hálásan köszönöm, hogy megjelenéstecckel, fölvilágosító szándékotokkal készséget nyilvánítatok tisztázni méltán nagyhírű iskolánk súlyos gondját. Tisztázást említettem, mert ez az előfeltétele a radikális gyógyításnak. Ha kell, gyökerestől tépjük ki a bajt. A pártatlanság és a feltétel nélküli elfogulatlanság a szintiszta igazság záloga, ezért bíztam meg Farkas, Fekete és Tóth elvtársakat *(egyenként fölállnak, és mint a zsűriben szokásos, bájos mosollyal meghajlanak)*, hogy legyenek az úgynevezett meghallgató bizottság tagjai. Az elnök természetesen a rendíthetlenségéről közismert Farkas elvtárs *(Farkas még egyszer meghajol)*. Szeretném felhívni szíves figyelmüket arra az egyszerű tényre, hogy nem boszorkánypör indul most, mint ahogy legfőbb ellenségeink máris terjesztik rólunk. Kikérem magamnak az ilyen aljas rágalmazást! Nem az ötvenes években vagyunk, ezt már illene tudomásul vennie mindenkinek. Ámbár az ötvenes években sem voltak már boszorkányok! Az utolsókat vidékünkön is az ezerhétszázas évek első harmadában megégették, örökös szégyenéül városunknak. Mi csupán kötelességünket teljesítjük. Tisztán, gyorsan, egyszerűen.
- Oszkár: Kímélet és fájdalom nélkül.
- Főigazgató: Megtisztelő kötelességünket, természetesen. Egyik kollegánk, engedtessek meg nekem, hogy nevét az ügymenet makulátlan tisztasága érdekében ne említsem meg most, tehát egyik kollegánk, megkerülve a mindenkire egyaránt kötelező szolgálati utat...
- Oszkár: Így él tovább a feudalizmus minálunk.

- Főigazgató: ...ne hozzánk, hanem az illetékes minisztérium illetékes főosztály-vezető elvtársához fordult panaszos beadványával. A minisztérium, nagyon bölcsen, visszaadta nekünk az ügyet. Mindig is éreztük, sőt élveztük maximális bizalmát, természetesnek tartom, és erről a helyről is megköszönöm, hogy a létező legjobb megoldást választotta. Ott kell a bajt orvosolni, kedves elvtársak, ahol azok megszülettek! Arra kérem önöket, benneteket, kedves kollegáim, kedves barátaim, semmit meg nem kerülve, a szintiszta igazságot felszínre hozva segítsétek e nemes bizottság munkáját, hogy méltó jelentésben zárhassuk le ezt a nagyon kellemetlen ügyünket. Mint az intézet főigazgatója, a munkához erőt és egészséget kívánok. Köszönöm, barátaim, előre is köszönöm. Át is adom a szót Farkas elvtársnak. *(Leül.)*
- Farkas: Átvesszem a szót. A tárgyalás a magam nevében is megnyitom. Figyelmeztetek benneteket, minden kérdést és minden választ magnetofonra veszünk. Tessék kimenni, majd mindenkit egyenként szólítunk. *(Mindenki megy kifelé.)*
- Gizi néni: Hogy ez nem boszorkánypör? Cucikám, ha az inkvizíciónak magnója lett volna, hajszálla így csinálta volna. Azt vártam már, mikor kéri Isten áldását fölment seggnyalóira.
- Főigazgató: Föl munkára tehát, kedves barátaim. Az intézet becsülete most a ti kezetekben van. Nagy a gondunk ugyan, mert a minisztérium leadta ugyan az ügyet, de nem jelezte, milyen határozatot vár.
- Tóth: Az igazságot, csakis az igazságot.
- Főigazgató: Nem tudjuk, mert nem tudhatjuk, kinek a pártjára kell állanunk. Ha kimondjuk, hogy Kónya Pál ártatlan, mint ahogy őszintén remélem, vajon nem vonjuk-e magunkra a főosztály neheztelését? Nehéz ügy, átkozottul nehéz. Ha ellenben Virágh kartársnőnek adunk igazat - előttem ez a megoldás legalább annyira szimpatikus, hiszen ő a tanszékvezető, és nyilván élvezzi a minisztérium bizalmát -, akkor ki vagyunk téve a művész úr minden barátja összefogott megvetésének. Farkas elvtárs, én bízom bennetek!
- Farkas: Köszönjük a főigazgatóság bizalmát, mindenben igyekszünk megfelelni neki.
- Tóth: Két úrnak nehéz szolgálni. Egy fenékkal két nyeret megülni másnak se sikerült. Ugyanaz a macska nem lehet egyszerre kint is meg bent is.
- Főigazgató: Csak semmi aggodalom, barátaim. A végső döntésnél én is ott leszek. Szervusztok, szervusztok. *(Kimegy.)*
- Tóth: Maradjunk a szintiszta igazság mellett.
- Farkas: A főiskola igazsága mellett!
- Tóth: Az egy igaz igazság mellett.
- Farkas: A célra vivő igazság mellett.
- Fekete: A nevelő igazság mellett. Az üdvös igazság mellett.

Farkas: Akkor hát kezdhetjük? *(A technikushoz)* Kérem, legyen szíves, törölje le a főigazgató úr szavait.

Tóth: Tiltakozom.

Farkas: Csak azokat, amelyek a bevezető után, zárt körben hangzottak el.

Tóth: Az archívumból a lényeg nem hiányozhat.

Fekete: Én is a törlést ajánlom. Illetéktelen kezekbe kerülve furcsa értelmezésre adhatna alkalmat.

Tóth: Mi nem fényt vetni, hanem tényeket tisztázni jöttünk ide.

Farkas: Szavazásra teszem föl a kérdést. Igen, kettő mellette, egy ellene. Így demokratikus. Kérem tehát, törölje. *(Nyávogásszerű hang a magnetofonból.)* Különben se a főigazgató elvtárs megítélése a mi föladatunk, hanem az ügy megnyugtató lerendezése. *(Az ajtóhoz megy, kiszól)* Kónya Pál tanár urat kéretem. *(Visszaül a helyére, hivatalosan fagyos.)*

Kónya: *(Föláll a kis asztal mellől, odamegy a bizottság elé.)* Eddig minden stimmel, szóról-szóra így történt. *(A neki kikészített mikrofonba.)* Parancsoljanak velem.

Farkas: *(Kenetes hangon)* Kedves kollegánk, barátunk! Bizonyára tudod, milyen nehéz ügyben kell nekünk a legtisztább igazságot, az üdvös igazságot kiderítenünk. Csakis az igazságot. Megkaptad a feljegyzés teljes szövegét?

Kónya: Megkaptam, de az enyém nem följegyzés, hanem följelentés. És hidd el, legalább annyira nekem is nehéz.

Farkas: Foglalj helyet, érezd magad körünkben úgy, mintha otthon lennél. Első kérdésünk: volt-e, van-e ellentét közted és Virágh kartársnő között?

Kónya: Igazság szerint nem volt. Nem is lehetett. Végeztem a dolgom.

Farkas: Tehát jó volt a kapcsolatotok. Munkatársi? Elvtársias?

Kónya: Kapcsolatunk nem volt. Se jó, se rossz.

Fekete: Remélem, emlékszel rá, a kihallgatás, bocsánat, a meghallgatás teljes szövegét magnetofon veszi fel, és nem áll módunkban rajta változtatásokat eszközölni. Tudod, a technika nem is engedi. Tehát fenntartod a véleményedet?

Kónya: Véleményről eddig nem beszéltünk. Ez egyszerű tény.

Farkas: Tudjuk, tudjuk. Legyen szabad akkor megkérdeznünk, mi a véleményed a feljegyzés készítőjéről?

Kónya: Mi köze ennek a lényeghez? Ha azt mondom, fülig szerelmes vagyok bele, másképpen ítélték, mintha azt mondom, sok ember van a világon, akik iránt szikrányi megbecsülést se érzek, és ő is közöttünk van?

Farkas: Ki kell igazítanom valamit. Mi nem ítélőszék vagyunk, ennélfogva se így, se úgy nem ítélünk. A döntés nem a mi dolgunk. Mi csak kérdeve kifejtő módszerrel az igazságot szeretnénk feltárni.

Kónya: Értem. A kérdve kifejtő módszer lényege, hogy a tanár mindenre tudja a helyes feleletet. Kérem, uraim, egyszerűsítsünk. Mondják el, mit várnak tőlem, és én változtatás nélkül megismétlem.

Fekete: Javaslom, vegyük ki a mondatból a kérdve kifejtő módszert. Fontos tudnunk, mi a véleményed a kartársnőnkéről, aki felelős beosztásban van, hogy az indulatoknak legalább a forrását lássuk.

Kónya: Az indulatok forrása nem bennem van. Csak benne.

Farkas: A részleteket bízd reánk. Tehát?

Kónya: Hasznosnak és nélkülözhetetlennek tartom.

Tóth: Ezt nem mondhatod őszintén. Huszonnégy oldal után? A följegyzés vagy följelentés után.

Kónya: A biológiából veszem a példát, de az élő világ egysége vitathatatlan tény. Némely kutakban béka lakik.

Fekete: Tartok tőle, messzire visz a példád. Gondolj a magnetofonra.

Kónya: Béka lakik a kútban. Azért, mert nem tud kijönni belőle. De talán azért is, mert jól érzi magát benne.

Tóth: *(Őszinte érdeklődéssel.)* Komolyan gondolod?

Kónya: A mi kutunkban is volt.

Tóth: És ittatok belőle?

Kónya: Hogyne. Abból nem szabad inni, amelyikben a béka se él meg.

Tóth: Olyan ez, mint az üzemi koszt. Soha nem tudja az ember, mitől hízik.

Kónya: A nevezett személy éppen olyan fontos, mint a béka a kútban. Tisztítja a vizet.

Farkas: Egy kicsit meredek!

Kónya: A véleményemre voltatok kíváncsiak. Ha nincsen benne, szerezni kell másik kútból, mert nélkülözhetetlen.

Tóth: És bele kell tenni?

Kónya: Kíméletesen, hogy baja ne essék. De csak a kútba való vízi béka jöhet számításba. Varangyos béka, húgyos béka nem.

Tóth: Világos.

Kónya: Tudom tehát, hogy a kútban békának kell lennie. De ha ugyanaz a béka az én poharamban van benne, undorral mondom, hogy rusnya féreg.

Tóth: Képes beszéded elragadó.

Fekete: Térjünk a tárgyra.

Farkas: Vissza kell térnünk az első kérdéshez. Milyen volt a kapcsolat köztetek?

Kónya: Semmilyen. Nem szeretem a békát a poharamban.

Farkas: A munkakapcsolat?

Kónya: A lehető legjobb. Én elkerültem, ő nem keresett.

Farkas: Mi úgy tudjuk, megfogadtad, hogy nem állsz szóba vele.

Kónya: Ti mindent tudtok?

Farkas: Igen, mi mindent tudunk.

Kónya: Kérdve kifejtve. Minek kérdezitek akkor?

Farkas: Tehát?

Kónya: Megszegtem a fogadalmamat, de ezt még jobban megbántam.

Farkas: Oka?

Kónya: Találkoztam egyszer egy nagyon okos emberrel. A neve is Okos Tóni volt. Azt mondta, ha egyszer kimondja valakire, hogy egye meg a fene, meg is várja, amíg megeszi.

Farkas: Közönséges. Legalább azt vedd figyelembe, hogy nőről van szó.

Kónya: Elsietted. Én még csak az okos embernél tartok. Sajnos, nem voltam annyira okos, nem is kívántam neki rosszat, és nem is vártam rá. A munka megkövetelte, hogy alapvető dolgokban legalább szót értsünk. Annyira sikerült túltennem magamat régi elhatározásomon, néha azt hittem, teljes az összhang közöttünk.

Farkas: Így soha nem végzünk. Egyszer azt mondd, nincsen kapcsolat, utána meg azt, hogy teljes az összhang. Vágjunk a közepébe! *(Olvassa.) Sajnos, azonban akadt a tanszéki oktatók között olyan is, aki - midőn már eléggé erősnek érezte pozícióját mind a főiskola, mind pedig a város kulturális életében - nemcsak baráti jó szándékot, hanem vezetői beosztásomat is semmibe kezdte venni.*

Kónya: Milyen pozícióm volt neked? Az, hogy dolgozhattam rogyásig, és dolgoztam.

Tóth: Rosszul értetted. A hangsúlyt tegyük át a *baráti jó szándékra* és a *vezetői beosztásra*.

Kónya: Amit én semmibe vettem? Egyszer se vágtam vigyázzba magamat előtte, noha mindig tudtam, hogy ő a főnököm. Ha egy hónapban csak egyszer gratuláltam volna neki, mondván, hogy ő a legszebb, a legokosabb, hogy mindenben a legek legje, most talpon állva mennék a mennyországba.

Farkas: Rendreutasítalak! Nem kantinban vagyunk, hanem fegyelmi tárgyaláson.

Kónya: Na, végre! Ezt a szót eddig kerültétek.

Farkas: *(Olvassa) ...sőt sorozatban kellett olyanokat elviselnem, amely azt bizonyítja, hogy a főigazgatóság nem a tanszékvezetőt, hanem Kónya Pált támogatja.*

Kónya: Soha nem vagyok részeg, hogy támogatni kelljen. A munkámat támogatta. Hagyott dolgozni.

- Farkas: *Kónya Pál énekkarával magasrendű művészetet produkál, amellyel itthon is, külföldön is sikert arat. Igazgatóságunk ennek a bűvkörében él, és nem veszi észre, vagy nem akarja észrevenni, mennyire lehetetlené válik közben a tanszék munkája. (Fölnéz a szemüveg mögül, várja a feleletet.)*
- Kónya: A bűvkörrel nem tudok, csak arról, hogy becsülték a munkámat. Nem kellett volna?
- Fekete: De romlott miatta a kapcsolat köztetek, és romlott a tanszék munkája.
- Farkas: *És rontja a tanszék munkamorálját.*
- Kónya: Tehát azért vált lehetetlenné a tanszék munkája, mert én itthon is, külföldön is sikereket értem el? El lehet rontani egy művészeti tanszék munkáját magasrendű művészettel? Pontossággal, kiszámított és könyörtelenül végigvitt precizitással vezet az út a mi szakmánkban a magasrendű művészethez. Pontossággal és precizitással rombolni lehet a tanszéket?
- Farkas: *...vagyis reménytelennek ítélte meg egy tanszékvezető igazát a beosztottal szemben.*
- Tóth: Ha jól emlékszem, többször is visszatér ez a fordulat a beadványban. Azt hiszem, ez a legkitapinthatóbb melegpont. A tanszékvezető és a beosztott.
- Kónya: Semmit nem tudok hozzáfűzni. Virágh Margitra valló megfogalmazás. Az életnek egyetlen és legfontosabb kulcskérdése. Ne tévessze el a helyét, más a papír, más a szemét. A tanszékvezető én vagyok, ön csak egy beosztott tanár.
- Fekete: Tehát volt ilyen ellentét?
- Kónya: Kellott lennie, ha egyszer le van írva, de nem erről az oldalról. Soha nem akartam az ő főnöke lenni, és ő se az én beosztottam.
- Tóth: *(Elneveti magát)* Mutató a magyarázat, egyszerű és rövid. Avval, hogy nem akartál a főnöke lenni, még nem bizonyítod, hogy beosztottként mindig hajlandó vagy követni utasításait.
- Kónya: Parancsait, nem utasításait. Az hiányzott, hogy nem kopogott a sarkam: értettem!
- Farkas: *A főigazgatóság úgy látja, ügyünkben ötven százalékban Kónya, ötven százalékban én vagyok a hibás. Megítélésem szerint a vietnami háborúban ezek szerint a szabadságharcosok is hibásak ötven százalékig: miért védekeznek az agresszió ellen.*
- Kónya: *(Visszamegy a kicsike asztalhoz, fölírja.)* A hasonlat ragyogó. A beosztott agressziója a vezető ellen? Szegény, ágrólszakadt, elnyomott és kizsákmányolt hatalmasai a világnak!
- Tóth: Belelovalod magadat.
- Fekete: Ezt a részt fölösleges volt fölolvasnunk.

Farkas: Folytatjuk. *Kónya Pál docenssel szemben csak egy hibám lehet: túlságosan hosszú ideig voltam türelmes vele.*

Kónya: Nincs mit mondanom. Hálásan köszönöm kitartó türelmét.

Farkas: Lázítottál a szakszervezet ellen.

Kónya: Nem csodálom.

Fekete: Ezt hogyan érted.

Kónya: Nem csodálom, hogy ezt is előszedte.

Farkas: Tehát beismered?

Kónya: *(A mikrofonhoz megy, tagoltan mondja)* A szakszervezet nem a szentek gyülekezete.

Farkas: Azonnal hagyd abba!

Tóth: Eddig az igazat mondja. Talán te azt állítod, hogy a szentek gyülekezete? Ne csináljunk új bálványokat magunknak, amíg a régieket se tudjuk ledönteni.

Farkas: Amikor a feleségedre esett a választás, valósággal kikeltél magadból.

Kónya: Így volt. Még üvöltöttem is.

Farkas: Világos. Nem akartad, hogy a családod és szakszervezet közel kerüljön egymáshoz.

Kónya: Ez is meglehet.

Fekete: Magyarázatot kérünk!

Kónya: Az istenkáromlásra nem kell magyarázat. Az bűn, meg kell bánni.

Tóth: Megbánod? Visszavonod?

Kónya: Nem.

Farkas: Segíts magadon. A magnó forog.

Kónya: *A gép forog, az alkotó pihen.*

Tóth: Könnyíts a lelken.

Farkas: Nem kell megagítálnunk. Ha nem, nem. Minden érthető.

Kónya: Az, persze, nincsen benne csodálatos papirosaitokban, hogyan esett a feleségemre a választás.

Farkas: A részletkérdések nem érdekelnek bennünket.

Kónya: Mert most is a részletekben van az igazság. A világ megemészthetetlen számunkra, mi csak a részletekben tapogatózunk.

Tóth: Amíg a kezünkre nem ütnek.

Kónya: Eljött a választás ideje, megmondom őszintén, nem sokat törődtünk vele. Nem a mi dolgunk, szék nem marad üresen, majd csak kerül bele valaki. Ha a szakszervezet annyit nem tud elintézni, hogy a tűzforró bableves után ne jéghidegen tálalják föl a túrós tésztát, akkor minek lobogtassam a kezemet?

Fekete: Pitiáner konyhaszintre ne szállítsuk le a dolgozók érdekvédelmi és társadalmi szervezetét.

Kónya: Pitiáner? Én úgy hallottam, ha egy hizlaldában hidegen adják a moslékot a malacoknak, elcsapják a kanászt. Legyen annyi jogom, hogy legalább malacnak érezhessem magamat.

Farkas: Triviális. A szakszervezetet leveszem a napirendről.

Kónya: Én még nem. Akkor levetted, most nem teheted. Addig tehát nem törődünk vele, amíg valaki ki nem bökte, hogy válasszuk meg Vilmost.

Tóth: Mert ő se szereti hidegen a túrós tésztát?

Kónya: Azért is, másért is. *(Kiszól)* Vilmos, itt vagy?

Vilmos: *(Bejön, a kis asztal előtt áll meg.)*

Farkas: Itt egyedül nekem van jogom beszólítani valakit.

Kónya: Nem baj. Vilmos, mondd meg nekünk, akartál te szakszervezetis lenni?

Vilmos: Soha nem akartam.

Kónya: Ki akarta?

Vilmos: A többiek.

Kónya: Ki nem akarta?

Vilmos: Virágh Margit.

Kónya: Miért?

Vilmos: Mert nem az ő embere vagyok.

Kónya: Miben nem vagy az ő embere?

Vilmos: Semmiben.

Kónya: Mit kellene tenned, hogy az legyél?

Vilmos: Legalább havonta egyszer fejet hajtanom előtte.

Kónya: Nehéz lenne?

Vilmos: Nem lehet nehéz, sokan ezt csinálják. Gázsuláló nemzedék a miénk, mindig tudja, merre kell hajolnia a fejnek.

Kónya: Állj meg! Messzire mész! Köszönöm, elbocsátlak. *(Kikíséri.)* Ennyi elég?

Farkas: Mondtam, levettem a napirendről.

Tóth: Nekem még van kérdésem.

Farkas: Szavazásra teszem föl. Ki nem akarja, hogy a szakszervezetről tovább beszéljünk? *(Fölemeli a kezét. Farkas is fölemeli.)* Megállapítom, kettő-egy arányban...

Kónya: Most a te arányaid semmit nem érnek. *(Tóthhoz)* Kérdezz, figyelek.

Tóth: Még mindig nem értem, miért tiltakoztál feleséged megválasztása ellen.

Kónya: Mert sakkfigurának kellett. Vilmost kellett kiütni vele. Jámbor lélek, senkinek nem árt, ilyen posztra ő való. Amikor meghallotta Macera Maca, hogy Vilmost akarjuk, odament a feleségemhez, és teljes pofabeság mellett tudomására hozta, hogy ő lesz a jelölt.

Tóth: Mi mellett?

Kónya: Po-fa-be-ság mellett. Ez a szavajárása. Fogd be a pofád, hallgass!

Farkas: Tiltakozom. Köztisztelőnek örvendő vezetőállású személy megrágalmazása.

Kónya: *(Kiszól)* Oszkár, itt vagy?

Oszkár: *(Bejön)*

Kónya: Ismered ezt a szót: pofabeság?

Oszkár: Pofa be, kuss!

Kónya: Hol hallottad?

Oszkár: Szállóige a tanszéken.

Kónya: Nyilván úgy érted, hogy az agresszív hajlamú beosztottak mondják a hófehér lelkületű áldozati báránynak, a főnököknek.

Oszkár: Nem úgy értem. Elmondhatom, hogyan gondolom?

Kónya: Köszönöm, ennyi elég. *(Kikíséri)* Sürget az idő, haladjunk.

Farkas: *Felesége tüntetően távol maradt az értekezletekről, noha éppen az ő kedvéért tettük azokat az esti órákra. Kónya Pál erre is kikelt magából, és ordított.*

Kónya: Igen, így volt. Ámbár sántít itt a magyar nyelv, mert tüntetően ott lenni valahol, azt lehet, de tüntetően nem lenni ott, azt nem. Aki nincsen ott, az nem tüntet.

Fekete: Egyértelmű, mehetünk tovább.

Kónya: Azért nem mehetünk, mert egyértelmű. Gizi néni! Ha megkérhetem!

Gizi néni: *(Bejön, Kónya székkal kínálja, de állva marad.)*

Kónya: Kik kérték az esti fél nyolcat?

Gizi néni: A Pestről utazó kollégák. Mert nekik kényelmetlen reggel vonatra ülniük egy üres értekezlet kedvéért.

Kónya: És mit kértünk mi?

Gizi néni: A délutánt. A két gyerekre tekintettel.

Kónya: Mi lett belőle?

Gizi néni: Semmi. Maradt az esti, mert maguk visszaléptek. Azt mondták, ha a többség úgy akarja, legyen a fél nyolc. Legfőljebb megkérik majd a nagymamát, fektesse le ő a gyerekeket.

Kónya: És ha a nagymama éppen beteg?

Gizi néni: Akkor nincs más, valamelyikük otthon marad.

Kónya: Ezt ki mondta?

Gizi néni: A tanszékvezető.

Kónya: Gizi néni! Hallott engem ordítani?

Gizi néni: Hallottam.

Kónya: Mikor?

Gizi néni: Este, fél nyolc után. Ott ült mellettem, nem emlékszik, kedves Pali? Még figyelmeztettem is, hogy fêkezze magát. Nem is ordított, üvöltött.

Kónya: Mit?

Gizi néni: Valami ilyesmit: Mi ez? Hol vagyunk? Hol élünk? *(Fêlig-meddig utánozza.)*

Kónya: A kötelező tisztelet?

Gizi néni: Cucikám, még a látszata se volt meg. Mondom, üvöltött.

Kónya: Mi volt az előzménye?

Gizi néni: Maga tipródott, mint a tojó galamb. Mint aki nincsen észnél.

Kónya: Nem tudja, miért?

Gizi néni: Megkérdeztem én is. Azt mondta, nem érti, mi van otthon. Várta a feleségét, és nem jött. Vagy a gyerekekkel történt valami, vagy a nagymamával, vagy a feleségével. Megértettem az aggodalmát, de nyugtattam, ahogy tudtam. Biztosan nincsen baj, csak valami közbejött. Ahol két kicsi gyerek van, minden közbejöhet.

Kónya: És megkezdődött az értekezlet.

Gizi néni: Egy pökhendi oldalvágással. Hogy a Kónya-família megint kihúzza magát.

Kónya: Mit kellett volna tennem?

Gizi néni: Emlékeztetni rá, hogy minden az előzetes egyezés szerint történt. Ha valami közbejön, egyikük otthon marad.

Kónya: Köszönöm, Gizi néni. *(Kikíséri.)*

Tóth: Pökhendi oldalvágást említett Gizi néni. Mi lehetett az oka?

Kónya: Akkor jelent meg a könyvem az éneklésről. Egy rendes tanszéken a beosztott nevelő nem előzheti meg a tanszékvezetőjét. És én még csak be se mutattam neki a kéziratot.

Farkas: Kötelező bemutatni!

Kónya: Akkor is, ha nem ért hozzá?

Farkas: Azért lett tanszékvezető, mert ért hozzá.

Kónya: Sokáig találgattuk, miért éppen őt érte ez a megtiszteltetés, most legalább tudom. A könyvemhez azonban akkor se értett, mert egészen új utakon jár.

Farkas: Még inkább fontos, hogy előre tisztázhassátok a problémákat.

Kónya: Soha nem tapasztaltam érdeklődést a munkám iránt, és soha nem volt olyan problémám, amit vele kellett volna tisztáznom. Azt pedig úgyse engedtem volna meg, hogy kettőnk közös munkájaként jöjjön ki a könyvem a nyomdából. Pardon, most már emlékszem rá, egyszer mégis odajött hozzám.

Tóth: Teljes pofabeség mellett?

Kónya: Azt mondta, reméli, tudom, neki kell hamarabb főiskolai tanárrá lennie, elvégre ő a tanszékvezető. Majd azután nem feledkezik meg rólam.

Tóth: És?

Kónya: *(A papirosokra mutat.)* Itt a bizonyíték, valóban nem feledkezett meg. Kónya Pál docens még mindig veszélyes Virágh Margit főiskolai tanárra.

Fekete: És a közös munka? A tanszék is profitálhatott volna belőle.

Tóth: Ez agyrém!

Kónya: De nem az enyém.

Tóth: Zongorán lehet négykezeset játszani, mert van annyi billentyű rajta, de egy ceruzát hogyan fogna két ember egyszerre?

Kónya: Akkor képzeld el ugyanezt a négykezeset úgy, hogy az egyiknek fogalma sincsen a zongoráról. Azért a könyvért egyedül az enyém a felelősség.

Farkas: Hengegés a javából. És a dicsőség is, természetesen.

Tóth: Hengegjen, aki hengeghet. És hengegjen vele a főiskola is.

Farkas: Mi az, Tóth elvtárs? Teljesen átúszunk az ellenfél vizeire?

Tóth: Nem lehet ellenfelem, akinél az igazság lakik.

Farkas: Tiltakozom. Az igazságot még csak ezután állapítjuk meg.

Tóth: Az igazság nem törődik vele, megállapítják vagy nem. Ha mi negyvenezer kilométerrel kerüljük is el, akkor is igazság marad.

Fekete: Javaslom, lépünk. *(Most ő olvassa.)* ...és megbíztam Kónya Pált a gyakorlóiskolai tanárok szakfelügyeletével, de ő kikérte magának.

Farkas: Mondd, kérlek, a te hátadon akkor is föláll a szőr, ha simogatnak?

Kónya: Ne siessünk. Tehát a feleségem egyszeri kényszerű távolmaradása miatt kirobbant nézeteltérésünk miatt üvölni voltam kénytelen, erre másnap kijelölte volna szakszervezeti bizalminak. Ami pedig a simogatást illeti: van ebben sértés is.

Farkas: Na, ne mondd!

- Kónya: Azokra a kollégákra értve, akik ehhez a fölügyelethez sokkal jobban értenek. Ha egy énektanár, és legfőképpen egy módszertant tanító tanár is van a tanszéken, miért a karvezetőnek kellene a szakfelügyeletet ellátnia? Bele kellett ásnom magamat az iskolai napi gyakorlatba.
- Fekete: Látod, mégis igaza lett. Írja is, hogy két tanév tapasztalata igazolta, hogy nem túlságosan megerőltető ez a szakfelügyelői munka.
- Kónya: Hamis! Nekem nem két tanév alatt, hanem két hét alatt kellett teljesítenem ezt a föladatot. Nem mondhattam a kitűnően tanító tanárnak, csinálja, ahogy akarja, mert még csak az elején járok a módszertannak, de két év múlva biztosan megtanulom. És ebben a két hétben nekem két hangversenyem is volt, két jegyzeten is dolgoztam, merő kedvtelésből, és tanítottam is. Öt perc a víz alatt: fulladásos halál, öt órára elosztva: semmiség. Csakhogy utólag nem lehet elosztani.
- Fekete: Értekezlet után a folyosóra mentél és kiabáltál vele.
- Kónya: Igaz. Ennél azért hosszabb a história. Amikor papirosról olvasta a fejemre a vádakat, én közbe akartam szólni, hogy *csak azon csodálkozom, ő föl pattant és kirohant jellegzetes járásával: én már nem csodálkozom semmin.*
- Tóth: És?
- Kónya: Erről tudtuk meg, hogy vége az értekezletnek. Ő ment a szobájába, én is mentem a kabátomért. Tehát egy: nem utána mentem, és nem tehetek róla, hogy a mi szobánk egy ajtóval arrébb nyílik. Kettő: nem kiabáltam. Ha ideges vagyok, berekedek, és most nagyon ideges voltam. Nem is tudtam volna kiabálni.
- Fekete: ...és írásban nem idézhető szavakat kiabált hozzáam.
- Kónya: Ebből minden jámbor ember azt olvassa ki, hogy ocsmányságok áradatát zúdítottam rá, a minisztériumban pedig, ahová a följelentés készült, csupa jámbor emberek ülnek. Ha ő nem idézhette írásban, mert harmatos lelkű és ártatlan, hadd idézzem én, szóban. Mivel szövegből idézett, annyit mondtam tehát, amíg ő a kulccsal babrált, és én elmentem mellette, hogy *fogalmazni én is tudok, anyám!*
- Tóth: Ezt nem lehet idézni?
- Kónya: Sajnálom, hogy kiszaladt a számon. Anyámra való tekintettel sajnálom.
- Fekete: Rekedt voltál, kiszáradt a torkod, és nem kiabáltál?
- Kónya: Én nem, de ő igen. Torkaszakadtából, hogy harsogott az intézet. Tor-ka-sza-kad-tá-ból! *Én nem az édesanyád vagyok, hanem a tanszékvezetőd! (Leül az asztalához.)*
- Tóth: A beadvány szavainak kilencven százaléka tehát szintiszta igazság. Vége az értekezletnek, és te utána mentél. Igaz? Igaz. A folyosón elérted. Igaz? Igaz. Kiabálás is volt, sőt ordítás is. Igaz? Igaz. Csak éppen más ordított. Remélem, kedves meghallgató bizottság, nem vesszük főbenjáró bűnnek, ha a tanszékvezető ráordít beosztottjára,

elvégre ő is ember. Hogy meri őt *anyámnak* szólítani? Hogy meri egyáltalán megszólítani öreg este a néptelen folyosón!? Ha egyszer bevágta maga mögött az értekezlet ajtaját, akkor további hozzászólásnak helye nincsen. Hol itt a tanszéki fegyelem? Kéziratot bemutatni nem tud, szakfelügyelni nem akar, az aranyérmeket egyedül szerzi meg - nincsen ebben az emberben a kollektivitásnak szikrája se? Föl kell akasztani! Meg kell nyúzni! Karóba kell húzni! Ha én, mint tanszékvezető erre nem vagyok képes, ha még erre sem vagyok képes, akkor leírok huszonnégy oldalt, és elküldöm a magasságos minisztériumnak. Mégiscsak jobban mutat, ha odafönn törik ki a nyakát. Közben azt is megtudhatják odafönn, hogy én mint tanszékvezető, akár mint Dániel az oroszlánok között szolgálom az urat. Hogy nem a vadállat ordított, hanem Dániel? Istenem, ne ródd föl bűnül neki, ő is ember. Akkor is, ha tanszéket bíztak rá.

(A szín elsötétül. Mire kivilágosodik, a Halál hahotázik.)

- Halál: Vihar a biliben. Ez hiányzik neked? Ettől nem tudsz elszakadni? Vége a kihallgatásnak, az idő lejárt, mehetünk?
- Kónya: Még nincsen vége semminek.
- Halál: Lezárták a jegyzőkönyvet, megállapították, bár izgága vagy, de nélkülözhetetlen a munkád, magas szintű művészetet produkálsz, és tudományos eredményeid is figyelemre méltók, mindazonáltal egyedül te vagy a hibás.
- Kónya: Nem zártak le semmit, és nem állapítottak meg semmit. Bár elmúlt már húsz éve is, én a mai napig vád alatt állok.
- Halál: Várj csak! Az illetékes már az én hatáskörömben van, idehívom. *(Fölemeli két karját, füst és dőrej, megjelenik az ajtóban a Főigazgató, hófehérben.)* Tessék, tisztázzátok!
- Főigazgató: Köszönöm, Palikám, hálásan köszönöm. A temetésemen gyönyörűen énekelt a kórusod.
- Kónya: Nem mondom, hogy örömmel tettem. Sajnálталak, fiatalon mentél el.
- Főigazgató: Te is tanultad, minden lény bejárja a neki rendelt utat. Nekem ennyit szabtak ki.
- Halál: Felelj, gyermekem, miként záródott le Kónya Pál és Virágh Margit ügye?
- Főigazgató: Sehogy. Azt nem lehetett lezárni.
- Halál: Úgy tudom, kiderült az igazság.
- Főigazgató: Ez volt a baj. Hogy kiderült. Hogyan írhattam volna meg a minisztériumnak, hogy a huszonnégy oldal nem fedi a valóságot?
- Halál: Ha egyszer ez volt az igazság.
- Főigazgató: A földön más igazságok vannak. Maca kisasszonyt a minisztérium nevezte ki. Azt marasztaljam el, aki az ő bizalmukat élvezzi? Mondjam azt, hogy állására alkalmatlan?

Halál: De alkalmatlan?

Főigazgató: Azt hiszem, nem. Az akkori követelményeknek megfelelt. A központi gondolatot mindenképpen keresztül tudta vinni. Ennél fontosabb akkoriban nem létezett. Szerencsétlen dolognak tartottam, hogy az ilyen értékes emberben, mint amilyen jelenlévő nagyra becsült kollégám, a rugalmas együttélésnek a szándéka nincs meg.

Halál: Miért nagyobb bűn ez nála, mint a főnökénél? A rugalmasság nem munkaköri kötelesség?

Főigazgató: Akkoriban másként ítéltük meg a helyzetet.

Halál: Ezt meg is mondtad neki?

Főigazgató: Nem mondhattam. Fogta volna a kalapját, és azonnal elment volna.

Halál: Oda, ahol nemcsak elismerik, de segítik is?

Főigazgató: Nem engedhettem, mert főiskolánk lett volna szegényebb nélküle. Nekem mint főigazgatónak minden értékes emberhez mindenáron ragaszkodnom kellett.

Halál: Nem úgy tűnik, mintha ragaszkodtál volna.

Főigazgató: Javasoltam kitüntetésre. Élete legnagyobb jutalmát az én kezdeményezésemre kapta. Tehát tudtára adtam, hogy becsülöm.

Kónya: Ha megérdemeltem, akkor nem jutalmat kaptam, csak elismerték munkámat. Egyébként se te kezdeményezted. A Várostól kaptam.

Főigazgató: De megfűrhattam volna!

Halál: Legnagyobb érdemed, hogy nem fűrtad meg. És nem zártál le semmit.

Főigazgató: A földi létben adódnak ilyen helyzetek.

Halál: Csak annyit kellett volna mondanod: *bebizonyosodott, hogy a fölhozott vádak nem igazak. Kónya Pál, fölmentelek alóluk, dolgozz nyugodtan, mint eddig.* Te abban reménykedtél, majd elalszik az ügy, és neked nem kell rossz arcodat mutatnod egyiknek se. Csakhogy bizonyos dolgok egyáltalán nem tudnak elaludni. Azokat mindenképpen le kell zárni. Nincs rád tovább szükségem, elmehetsz!

Főigazgató: *(Meghajtja magát, és alázatos mosolygással távozik. Az ajtó hatalmas dörrenéssel csapódik be mögötte.)*

Halál: Készülj, gyermekem.

Kónya: Dolgom van még. *(Ír.)*

Halál: Nekem is dolgom van. Ne kényszeríts, hogy kényszerítenem kelljen.

Kónya: Elfelejtetted a viperát?

Halál: Tudom, Vipera berus. És a nyálmirigyéből méreg lesz.

Kónya: És pótfogai vannak. Meglapul, és újra mar.

Halál: Kígyóval, békával, mindenféle féreggel tele van az alsó és felső világ. Békülj meg sorsoddal, ha megvigasztalódní nem is tudtál.

Kónya: A legnagyobb harapást nem hagyhatom itt. Öt percet még!

Halál: Szigorú parancsom van, nélküled egy lépést se tehetek.

Kónya: Bújj el egy kicsit. Ne lássák, hogy a kezed már rám tetted.

Halál: *(Odalép hozzá, homlokáról letörli a verítéket.)* Beteg vagy, gyermek. Sajnálalak. Kegyes elmúlásodat akartam. *(Visszaigazítja az órát öt perccel.)* Mondd meg, mi köt ehhez a förtelmes világhoz?

Kónya: Nekünk csak ez az egy jutott, ehhez kell ragaszkodnunk.

Halál: Segíteni akarlak. Mi a kívánságod?

Kónya: A vipera harmadik harapása.

Halál: Ezzel telt el az életed? Legalább a szépet szednéd elő! Amikor boldog voltál. Téged mindig vágtak, ütöttek, haraptak?

Kónya: A méreg marad meg legtovább az emberben. A szerelmet nem tudják kimutatni, de a mérget igen. Még holtunk után is.

Halál: *(Beül a sarokba, sötétség borul rá.)* Öntsd ki a mérgedet!

(Függöny)

Harmadik fölvonás

A szín ugyanaz, csak a hosszú asztalból bírósági pulpitus lett, és fölötte a Kádár-korszak címere. A szerepek is változnak: Fekete az ügyész, Farkas a bíró, Tóth az ügyvéd.

Kónya: *(Takarókba burkolózva ül a kis asztalnál, és ír. Nagyon beteg, de ír. És motyog magában.)* A tisztességnek nincsen fegyvere. Az emberi tisztesség az a vár, amelyik fehéren tündököl, mint a hó, de védeni nem tudja magát. A legkisebb sár is foltot hagy rajta. Ha jön az emberi aljasság, mint a pelyhet, elfújja maga elől.

Halál: Ezt a komédiát akarod megint eljátszani? Egyszer nem volt elég?

Kónya: A nagy komédiák beleivódnak vérünkbe, betokolódnak sejtjeinkbe. Zárvány lesz belőlük, és mi együtt élünk zárványainkkal.

Halál: Tudom, ne folytasd. Mert a tisztességnek ereje sincsen rá, hogy a zárványokat kihányja magából. Tüskét, viperát, rozsdás gyanút, mindent magába zár. Csakhogy erre nekem nincs időm.

Kónya: Nekem viszont más lehetőségem nincsen.

Halál: Már ez a lehetőséged sincsen. Túlélted az idődet, mennünk kell. Csak azt ne írd, hogy túlélted korodat.

Kónya: Hallgass! Dolgozom.

Halál: Én hallgassak? Fáraók, császárok, szobafestők és kispapból vedlett generalisszimuszok nem merték ezt mondani.

Kónya: Jussom van rá, adj még időt!

Halál: *(Jóteköny szelídséggel megy oda hozzá, megint letörli homlokáról a verítéket, szertartásos mozdulattal feje fölé tartja a kezét.)* Legyen erőd hozzá! *(Eltűnik.)*

Kónya: Már a halálban se lehet megbízni? Az előbb megadta a haladékot, most meg követelnem kell rajta? *(Kivackolódik a takaróból, öreges fürgeséggel megy az ajtóhoz.)* A bíróság bevonul. Tessék, tessék! Bíró úr! Parancsoljon, üljön az Önt megillető helyre. Ügyész úr! Ide tessék! Doktor úr! Ha van egy kis ideje. *(Tóthtal kezet fog, őt is az asztalhoz kíséri.)* Köszönöm, uraim, kezdhetjük. *(Visszamegy az asztalhoz, és ír.)*

Farkas: *(Gépiesen)* A tárgyalást megnyitom. Alperes, álljon fel. Neve? Született? Anyja neve? Figyelmeztetem, csak az igazat, a színtiszta igazat...

Kónya: Hagyjuk a sallangot.

Fekete: Vádolom Önt többrendbeli izgatás büntetével.

Kónya: Gratulálok, ez jól sikerült. A hangja, az eredeti pökhendiség benne, igazán mondom, nagyszerű.

Fekete: Ön, vádlott, értelmes ember, állítólag professzora tudományának, mégis azt mondja, nem érti a vádat? Izgatás, uram, izgatás! Akarja, hogy elmagyarázzam, mit jelent a Magyar Népköztársaság fennálló rendje ellen...

Kónya: Még jobb. Gyönyörű. Ennyire pontosan emlékszik minden szavára? Hangja minden hajlására? Vagy ennyire nem tud megváltozni?

Tóth: Tisztelt Bíróság, kérem tanúként kihallgatni...

Kónya: Köszönöm, ügyvéd úr, most nem kérem közreműködésedet. A tanút én hívom be, ha szükségem lesz rá. Ámbár ártatlan embernek ritkán tudnak hasznára lenni a tanúk. *(Visszamegy az asztalhoz, leírja)* Az el nem követett bűnnek nincsen tanúja.

Fekete: Ön külföldre távozott.

Kónya: *(A vádlottak padja elé áll.)* Kimentem.

Fekete: Távozott vagy kiment, ugyanaz.

Kónya: Dehogyan ugyanaz!

Fekete: Megtisztelne, ha elmondaná, hogyan került oda.

Kónya: Meghívtak egy tudományos tanácskozásra.

Fekete: De a magyar állam nem engedte ki.

Kónya: Azt hiszem, a tisztelt ügyészség rosszul értesült dolgaimról. A magyar állam a költségeket nem vállalta.

Fekete: Erre Ön?

Kónya: Sajnálattal közöltem a meghívókkal, hogy nem tudok részt venni a tanácskozáson.

Fekete: Mit mondott, miért nem?

Kónya: Mit mondtam volna? Mert nincsen rá pénzem.

Fekete: Ezzel gyalázta a szocializmust.

Kónya: Én? A szocializmust?

Fekete: Ne játssza meg magát, Kónya! Ne tegyen úgy, mintha semmit nem értene. Azt a látszatot keltette, olyan szegény a szocializmus, hogy tudósát se képes külföldre küldeni.

Kónya: Én a szocializmusról, a szocialista államról egy árva szót nem szóltam. Belátom, azt kellett volna hazudnom, hogy hetek óta forgatnak az ágyban, azért nem tudok kiutazni. Elfelejtettem megtanulni a mellébeszélést.

Fekete: De elfogadta az újabb meghívást, amely szerint minden költségét ők fedezték. Mint szegény, árva gyermeknek.

Kónya: Örömmel fogadtam, és nem is gondoltam rá, hogy szeretett hazámat kényelmetlen helyzetbe hajtom.

Fekete: Mégis, miért fogadta el?

- Kónya: Nagyon sok mindent nem tudok mondani. Elfogott az emberi gyöngeség, örültem, hogy részt vehetek a tudósok nemzetközi konferenciáján. Hogy egy kicsit kiszagolhatok megint a világból.
- Fekete: Kérem, Tisztelt Bíróság, vegye jegyzőkönyvbe azt a nemzetgyalázást, ami ebben a *kiszagolásban* benne van. Kell-e több bizonyíték rá, hogy saját hazáját börtönnek érezte? Hogy a szocialista Magyarországból kimenni az átkos kapitalizmusba, az dicsőség. Hogy egy ócska meghívásért föladjá nemzeti szuverenitásunkat!
- Kónya: *(Asztalához megy, írja) Ekkor a főpap megszaggatá a maga ruháit, és monda: Káromlást szólt. Mi szükségünk van még bizonyságokra? Imé, most hallottátok az ő káromlását. Mit gondoltok? Azok pedig felelvén mondának: méltó a halálra. (A vádlottak padjához megy újra.) Azt hiszem, erre nem tudok felelni.*
- Fekete: Egyszer se gondolt arra, hogy nem a két szép szeméért hívják?
- Kónya: Bűnös együgyűségemben inkább arra gondoltam, azon a tudományos tanácskozáson nekem is lehet szavam. Belém fészkelte magát a gög, és azt hittem, számon tartják eredményeimet, és kíváncsiak rám.
- Fekete: És?
- Kónya: Most hencegjek? Valóban kíváncsiak voltak rám. Előadást tartottam a népi vallásosságról, és sok kérdést intéztek hozzám. A szünetekben is, a vacsorákon is.
- Fekete: Igen? A vacsorákon? A szegény rokon tiszteletére? A szocializmus koldusa tiszteletére?
- Kónya: Abban a világban is szoktak vacsorázni az emberek.
- Fekete: De kinek a számlájára?
- Kónya: Igaza van, ügyész úr, megalázó volt, hogy elfelejtettem száraz kenyeret és sót vinni magammal, ennél fogva kegyelemkenyérre szorultam. Annyi saját pénzem se volt, hogy egy szál fogpiszkálót vegyek.
- Fekete: Arról beszéljen inkább, hogyan szervezték be.
- Kónya: Hová? Minek? *(Asztalához fut, írja)* Vannak emberek, akik még most se hiszik el, hogy a magyar nép nagy barátja, Sztalin, és legjobb tanítványa halott. Zavaros hülyeségeink túlélnek bennünket? *(Vissza-megy a vádlottak padjához.)* Soha, sehova, semmire nem szerveztek be.
- Fekete: És az ajándékok? Azokat talán szerelemből adták? Kapott egy orkánkabátot, meg egy tranzisztort magnetofont. Amely hangfelvételek készítésére alkalmas.
- Kónya: Igen, alkalmas. Különben minek adták volna? És az orkánkabát is alkalmas eső idején, de napsütésben semmire se jó.
- Fekete: Kérdésre nem kérdés a felelet. Éppen az a lényeg, miért adták?
- Kónya: A magnetofont azért, hogy népdalokat gyűjthessek.
- Fekete: Elindult tehát a népdal-akció.

Kónya: Orkáncabátban!

Fekete: Tudja Ön, hogy orkáncabátot behozni tilos?

Kónya: Most már tudom.

Fekete: Akkor miért hozta be?

Kónya: Mert akkor még nem tudtam. És a színe is tetszett.

Fekete: Köszönöm, több kérdésem nincsen. Tisztelt Bíróság, a napnál is világosabb, hogy Kónya Pált odakint CIA-ügynöknek szervezték be.

Kónya: Sziájé.

Fekete: Micsoda?

Kónya: A CIA kiejtve sziájé.

Fekete: De tudja! De tudja!

Kónya: *(Az asztalhoz megy, orvosságot vesz be, magára teríti a takarót, és leül. Innen felelget az ügyvéd kérdéseire.)*

Tóth: Volt szó odakint politikáról?

Kónya: Volt. Igen kíváncsiak, milyen a szocializmus belülről.

Tóth: Meg is kérdezték?

Kónya: Meg. A barátaim az első vacsoránál már érdeklődtek.

Tóth: Mit válaszolt?

Kónya: Azt, hogy én a tudomány kedvéért vagyok itt, beszéljünk arról. Otthon se politizálok, miért éppen itt kezdeném el?

Tóth: Valóban nem politizál?

Kónya: Valóban nem.

Tóth: De politizált.

Kónya: Bohó ifjúkoromban. Megbántam.

Tóth: A háború alatt?

Kónya: Hagyjuk ezt, ügyvéd úr. Kínos arról beszélni. A háború mindenkiben más emlékeket támaszt föl. Mindenkinek megvan a maga háborúja.

Fekete: Ne kerteljen! Ki vele!

Tóth: Zsidókat bűjtatott?

Kónya: Erkölcsi kötelességem volt. Barátom felesége volt az illető.

Tóth: Más?

Kónya: Egyikük a nagykabátomat is elvitte a debreceni népgyűlésbe.

Tóth: És nem hozta vissza. Úgy tudom, Önt, távollétében halálra ítélte Szálasi bírósága.

Kónya: Háború volt, nem voltam ott.

Tóth: Amikor jött a front?

Kónya: Itthon kuksoltam, és dolgoztam. Szerencsére nem volt front, csak bejöttek az oroszok.

Tóth: Találkozott velük?

Kónya: Küldtek értem, hogy kezdjük meg a tanítást. A tanárok többsége elmenekült, tanítottam történelmet, irodalmat, még földrajzot is.

Tóth: Tanult Ön meteorológiát?

Kónya: Csak annyit tudtam róla, ha esik az eső, ki kell nyitnom az esernyőmet. A városparancsnok üzent, helyezzük üzembe az időjárásjelző készüléket.

Tóth: Értett hozzá?

Kónya: Dehogyan értettem. Szóltam az altisztnek, övé az érdem.

Tóth: Mire kellett ez a szovjet csapatoknak?

Kónya: A támadások előkészítésénél figyelembe vették. Adtak mellém egy katonát, ő kitűnően értett hozzá.

Tóth: Beszélgettek is?

Kónya: Nagyon sokat. Rokon volt. Medveénekeket kértem tőle, és meséket. A Föld körülövezésének meséjét például. A lóáldozatokról is. Egyszer este elhozta a barátait is, és - tisztesség ne essék szólván - még danoltak is. Örültünk egymásnak. Amióta eljöttünk az őshazából, nem találkoztunk.

Halál: *(Előjön a szokott módon.)* Ez hiányzott annyira? A megdicsőülés? Talán most akarsz folyamodni, hogy nemzeti hőssé nyilvánítsanak? Hogy itt vagy te, akit Szálasiék halálra ítélték, aki zsidókat bújtatott, aki orosz katonákkal kötötte meg a világbékét Numi-Táremre emlékezve? Aki hasznos adatokat szolgáltatott a front további sikereihez, és tisztelettel kéred, adjanak valami plecsnit? Azt miért nem mondd, hogy téged rúgtak ki először az állásodból, mert megbízhatatlan voltál? Betokosodott bolond, aki nem veszi észre a világ változásait. Aki csak megy a saját feje után. A tudománya után.

Kónya: Menj, még nem végeztem.

Halál: *(Az órára mutat, eltűnik.)*

Kónya: *(Hátradől a széken, elalszik.)*

Ildikó: *(Házias ruhában jön, partvissal, törülőronggyal. Jön vele Vilmos.)* Hála legyen a magasságos Istennek, elaludt egy kicsit. Nem enged ám be senkit magához, csak ír meg képzelődik. Először azt hittem, félrebeszél. Egy könyvet emleget, állítólag azt is külföldről hozta be, és a pörében döntő érvként használták föl ellene. Elkezd szólígtatni Macera Macát, de olyan szépen, mintha ő lenne a legnagyobb szerelme.

Vilmos: Ildikó, te takarítasz, te főzöl neki?

Ildikó: Volt egy józan pillanata, ideadta a kulcsot. *Nézz rám néha, kicsi Ildókám, nehogy úgy járjak, mint Kálmány Lajos.*

Vilmos: Ő hogyan járt?

Ildikó: Én se tudtam, megkérdeztem tehát. Egyedül élt, csak a patkányok vették észre, hogy meghalt. De engem se tűr meg, ha rájön a pillanat. Hetes a szemét, mégse lehet fölsöpörni, nehogy összekeverjem a papírait. Teleszórja a padlót, egyik sincsen megszámozva, mégis tudja, melyik után mi következik. Lesz vele baja annak, aki sorba akarja szedni. Főzők neki, nem hozhatom be. Mintha akkor látna először, úgy néz rám. *Hölgyem, maga kicsoda? Kit keres? Ki akar rabolni?* Mániája lett, hogy meglopják.

Vilmos: *(Segít az ágyhoz vinni, ketten lefektetik.)* Bárcsak ott tartanánk már, hogy a kiadók kémholdakkal vizslatnák, ki mit ír, és ellopják a kéziratot.

Ildikó: Te hiszel abban, hogy komoly dolgokat ír?

Vilmos: Egy jó szóért fele életét odaadta volna, hogyne hinnék!

Ildikó: Most, amikor félrebeszél? Azt hiszi, jön a rendőr, és elviszi.

Vilmos: Őt?

Ildikó: A papírait.

Vilmos: *(Fölvesz egy lapot, beleolvas.) A tisztességnek nincsen fegyvere. A tisztesség nem tudja megvédeni magát. Az én ártatlanságomat se én, se más nem tudja megvédeni. (Ugyanoda visszateszi)*

Ildikó: Amikor a rendőrség kijött házkutatásra, ezt-azt elvitte magával. A naplójára volt a legkíváncsibb. Hiába mondtam neki, baj lesz abból, hagyja abba, és ami megvan már, dugja el jól, de nem hallgatott rám. Még azt is pótolta később, amit elvittek tőle. Emlékezetből újra leírta. *(Vilmos segít Ildikónak, asztalt emelgetnek, széket tologatnak, szellőztetnek.)*

Kónya: *(Ébredszik)*

Ildikó: Fusson, ki merre lát! *(Hamar becsukja az ablakot, kapkodja a takarítás eszközeit, iszkolna kifelé.)*

Kónya: Te vagy az, Ildikó? Hát mégis eljöttél? Eszedbe jutottam? De jó, hogy itt vagy, Istenem, de jó. Te is itt vagy, Vilmos? Hát téged mi szél hozott ide?

Vilmos: Erre jártam, beugrottam, megnézni, hogyan eszi a fene a szegény embert. *(Kezet főgnak, szorongatják egymás kezét.)* Jól vagy, édes komám?

Kónya: Nincsen énnekem semmi bajom. Hogyan is kell lekopognom? Akkorákat alszom, mint a medve. Még le se ér a fejem, már alszom.

Vilmos: És ha fönn vagy?

Kónya: Az a betegség, látod, ami akkor elfog. Dolgozom, mint a bolond, de nekem jólesik.

Vilmos: Orvos? Jár hozzád?

Kónya: Nem tudom, ki szervezte ide, de nem lehet levakarni rólam. Hozza a levest, meg az injekciót. Kérdezem tőle, hol főzte, mert ilyen jót életben még nem ettem, de csak nevet. *(Ildikó kimegy)* Galamblevest, mintha a boldogasszony ágát feküdném.

Vilmos: Mit mond az orvos?

Kónya: Áldott teremtmények az orvosok, mindig ugyanazt mondják. Ne sokat grádicsojnak, mert a motor nem a régi. Zireg-zörög, mint a járom a benedeki határban. Egyszer kattog, egyszer ketyeg. Ne is éjszakázzak, ne is dolgozzam sokat. És akkor mit csináljak? Ne sokat éljek, akkor nem lesz semmi bajom. Hát te? Régen láttalak.

Vilmos: Csak vagyok. Öregszem.

Kónya: Te? A legszebb férfikorodban vagy.

Vilmos: Ez igaz. Ennél szebben már nem leszek. Dolgozom, ha hagynak.

Kónya: Abba ne hagyd! Ha tiltják, akkor is dolgozz. Aki egyszer megáll, az elveszett. Aki hagyja félig kihűlni a meleg palacsintát, megérdemli a sorsát. A többiek?

Ildikó: *(Oszkárral jön be.)*

Kónya: Te is, fiam, Oszkár? Téged mi lelt?

Oszkár: Látni akartalak. De jó színben vagy!

Kónya: Meglepett, mi? Valaki azt súgta, halálán van a vén Kónya, gyerünk, látogassuk meg. Csontra estetek, jó komám. Azt hiszem, így mondják a mai fiatalok. Nincsen nekem semmi bajom.

Oszkár: Ne is legyen, és ne is törődj semmivel. Amíg engem látsz, nem halsz meg. Ha akarod, írásba is adom neked. Iszunk egyet? *(Üveget vesz elő a táskájából.)* Mennyei ital. Kisüsti. Ha Szent Péter csak egyszer szagolna is bele, mindjárt otthagyná a mennyek kapuját, és visszajönne *ez homus világ timnüicibélé, ez munkás világbelé. És keássátuk Urumkhuz hármul: Kirielejszon. (Tölt, kínál.)*

Ildikó: Erről nem volt szó. Italt, betegnek?

Kónya: Hagyd el, hadd igyanak. Aki beteg, haljon meg. *(De a poharat eltolja magától.)*

Oszkár: Farizeuskodsz megint? Tudod, mi az emberiség legnagyobb vétke? Későn fedezte fel a pálinkát.

Kónya: Na, ezt még nem hallottam.

Oszkár: Pedig te aztán ismered a teremtés krónikáját. Soha nem tűnt föl, hogyan szaladt be Ádám apánk a csőbe?

Vilmos: Csak nem akarsz kalahütyös bibliamagyarázatokkal előállni?

Oszkár: Kalahütyös? Tudományos. Teológiailag se cáfolható. Isten-isten! *(Iszik.)* Képzeljétek csak el, tündérszép Éva szüzi ártatlanságával ott áll az almafa tövében, a kígyó meg tekereg a fán. Évácska, a drága, nyúl az almáért, és leveszi a legszebbet. Mikor volt Ádám a legnagyobb balfácán?

Ildikó: Amikor elfogadta?

Oszkár: Egy nyavalyát. Tegyük föl, hogy te vagy az Éva, én vagyok az Ádám. Nyúlsz az almáért, kecsesen, szépen, kicsit röcögteted is magadat, hogy jobban fölkeltsd az érdeklődésemet. Új még ez nekünk, nagyon új, hogyne érdekelne. Úgy, már majdnem eléred, és akkor zsupsz! Egy nagyot ráütök a kezedre. Volna szíved levenni azt az egyet is? Lerázzuk mindet, kifőzzük pálinkának, a sátánt pedig megüti a guta. Azonnal másként alakult volna az emberiség történelme.

Vilmos: Tanár úr, minden pohárban ennyi filozófia van? *(Ő is iszik)*

Oszkár: Csak az van benne az isteni üzenetben, hogy ne egyél annak a fának a gyümölcséből, de az nincsen benne, hogy ne is igyál. Ott mindjárt, ugyanannál a tűznél megsüthettük volna szentséges Lucifert is. Sátán-méreg, kígyóméreg, ki van iktatva a világból. A vipera harapása is.

Kónya: Testamentumomban meghagyom neked, hogy a kígyóméreg örök.

Vilmos: A tudomány azt állítja, egyes fajok kiveszőfélben vannak. Ha a vipera kiveszik, vele vész a mérge is.

Kónya: Ezt a tudomány rosszul tudja. Az ember olyan, ahol elszaporodik, tönkreteszi a maga táplálékát is. Az ember a legnagyobb ragadozó, és leghamarabb a ragadozók pusztulnak ki. Csakhogy az embernek addig is van annyi esze, hogy eltanulja a kígyótól a kígyóbajt. Elfogy a viperánk? Marjuk mi egymást, sokkal jobban.

Ildikó: Lehetek háziasszony? Főzhetek egy kávét az uraknak?

Kónya: Főzhetsz, főzhetsz! Látnod, el is felejtettem. De csak zsidó kávé van itthon. A csézibe beleteszel egy kanállal, ráöntöd a forró vizet, és kész.

Ildikó: Régóta van itt már másik is. *(Kimegy.)*

Oszkár: *(Nem játssza már az italos embert.)* Csak benned maradt a kígyó fullánkja, Palikám?

Kónya: Sokért nem adnám, ha el tudnám felejtetni. Három harapás az ökörnek is sok. Legföljebb a disznó bírja ki.

Oszkár: Jól földicséred magadat. Biztos, hogy harmadszor is ő a ludas?

Kónya: Nem tudom. A bíróság előtt is azt mondtam az utolsó szó jogán, kérem a teremő Istenemet, ne kelljen megtudnom, ki leli gyönyörűségét az én szerencsétlenségemben. Miért bűn az, ha a tudománnyal foglalkozó ember könyvet hoz be magával? Nyissam ki inkább a Szabad Európát? Arra nem lehet hivatkozni, nekem az eredeti kell, ha kell. Nem is a harapása fáj már nekem, hanem az, hogy senki nem akart meggyógyítani. Ha csak egyszer mondta volna valaki is, ne törődj vele, hiszen fölfüggesztett börtön csak, dolgozz tovább, egész

viperafészek jöhetett volna rám. Ahogy azt se mondták, dolgozzam nyugodtan, mert az előzőnél se lett igaza a följelentőnek. Az ilyesmi valahogy nem esik bele a szókinszünkbe. Csak az fér bele, hogy menj nyugdíjba, nekünk nem kellesz. Amikor érni kezdett a munkám gyümölcse, akkor. Egy élet szeretettel, örömmel vállalt gyümölcse.

Vilmos: Ne panaszkodj! Vedd úgy, hogy jól jártál vele. Deresre húztak, belőled mégis dal fakad. Kórusod nincsen, talán követőd se sok, de amit te a könyveidben rendbe szedtél, senki más meg nem tehette volna.

Kónya: Csak kaszáltam, a gyűjtés még hátra van. Attól félek, renden is marad. Tele a koffer. Emlékeztek még Bartók szavaira? Talán nem veszi rossz néven, ha haló porában példázatát magamra értem. Nem tudom én már befejezni, amit elkezdtem.

Oszkár: Lesz majd, aki fölgyűjti a rendet.

Kónya: Tartok tőle, nem lesz. Olyan biztosan lesz, aki családi hasznót húz belőlem, mert ilyenre mindig terem ember. Akit nem tartottam sokra, az majd beleül a készbe. Kimondja majd, az ő családja nélkül énbőlőlem semmi nem lett volna.

Ildikó: Itt a kávé, vegyétek és igyátok, csak ne panaszkodjatok.

Vilmos: *(Beleszagol)* Bűn ezt meginni, egy hétig csak dicsérni kéne.

Ildikó: Te is öregszel? Már csak a kávé tudod dicsérni?

Vilmos: Nem hagytad befejezni. Egy hétig csak dicsérni kéne, aki főzte.

Kónya: *(Kavargatja a kávé, lassan, töredeztve beszél.)* De jó, hogy eljöttetek! De jó, hogy itt vagytok! Ki tudja, látjuk-e még egymást valaha.

Ildikó: *(Félhangosan)* Kezdődik megint. Két-három perc, és elborul előtte a világ. *(Teljes hangon)* Hogyne látnánk! Mulatunk mi még együtt, és kidobósat is táncolunk.

Kónya: Őt is elhívjátok?

Ildikó: Ki az az ő?

Kónya: Nem emlékszel rá? Olyan szép nevet adtatok neki, kicsordul belőle a szeretet.

Oszkár: A Macera Macát?

Kónya: Azt.

Vilmos: Ide? Azt a nőt?

Kónya: Csak azért, mert én nem mehetek el hozzá. Nem vagyok ura a lábomnak. Ildikó, tenálad a kulcs, akármikor hívhatod. Ha nem vagyok észnél, akkor is. Majd te elmondod, hogy itt volt, és én megnyugszom.

Ildikó: Azt a nőt én ide el nem hozom. Kívánj szépet, csúnyát, pirosat, sárgát, kéket, csak azt az egyet ne kívánd.

Kónya: Nem mehetek el haraggal. Szándék szerint nem ártottam senkinek, meg kell bocsátania énnekem.

Oszkár: Neki? Neked?

Kónya: Nem ő a hibás, nem tehet róla, hogy ilyennek született.

Ildikó: Eddig mindig azt mondtad, kígyónak született.

Kónya: Annak. Kígyónak, de arról se tehet. A vipera is elevenszülő. Beszélgetnénk valamiről, az se baj, ha semmi értelme nem lesz. Ha úgy találnék meghalni, hogy nem szóltunk egymáshoz, föltámadna benne az önvád, és agyonnyomná.

Oszkár: Lehet, hogy elkezdte már a föltámadást. Összegubancolódott a nyelve, nem tud beszélni. Erőlködik, mutogat, látszik, hogy mondani akar valamit, de nem lehet megérteni.

Ildikó: Van Isten!

Kónya: Nem ezt érdemlette. Nekem kellett volna jobban vigyáznom, hogy ne tudjon belém harapni. *(Hátrahanyatlik, elveszti eszméletét.)*

Vilmos: Hamar, orvost! *(Kalapját kapja, indul.)*

Ildikó: Hagyd, orvos nem tud segíteni. Tizedik napja már, hogy így múlik rajta az idő. Egy kicsit kisüt a nap, aztán elborul előtte a világ. *(Vizes ruhával törülgeti az arcát, igazgatja az ágyát.)* Üljetek le, nagy harcnak lehettek tanúi. Hadakozik a múltjával, még azt is megbánja, hogy gyerekkorában agyoncsapott egy egeret.

Újra kivilágosodik a bírói pulpitus, Kónya az asztalhoz megy.

Fekete: Vádolom többrendbeli izgatással. Azt a könyvet azért hozta, hogy másoknak is megmutassa.

Kónya: Hagyd el, fiam, ezt már eljátszottad egypárszor. Azt mondd meg inkább, mi lett veled később?

Fekete: Elbocsátottak.

Kónya: Már nem vagy ügyész? Már ügyész se vagy?

Fekete: Már semmi se vagyok. Új főnök jött, új garnitúrát hozott. Azt mondta, más szelek járnak.

Kónya: És te? Ilyen könnyen nem adhattad föl!

Fekete: Megmondtam neki, várjál, főnök, hátrább az agarakkal. Kipucoltattatok velem az istállót, most pedig belém rúgtok?

Kónya: Van az úgy, hogy magába szívja az ember az istállószagot, ha mindig ganéban turkál. A fényes szalonokban nem szívesen látják, oda be se eresztik. Ilyen munkában mindig ragad valami az emberre. Kinek a csizmájára, kinek a kezéhez. Pedig olyan szépen be akartál csukatni hat évre, aki csak hallotta, elöntötte a gyönyörűség. Vissza tudod idézni?

Fekete: *Sorainkba férközött újra az átkos kapitalizmus. Elküldte alantas szolgáját, hogy tönkretegye, amit ereje megfeszítésével, vére hullajtásával a dolgozó nép épített. De mi nem engedjük!*

Kónya: Mást is mondtál.

Fekete: *A kapitalizmus dögszagát hozta közénk, fertőtleníteni kell utána az egész egyetemen.*

Kónya: Hajszálla így volt. Azt hittem, Kossuth-díjat kapsz érte. Az ilyen hitvány munkát meg szokták hálálni. Semmi más nem jött, csak az új szél?

Fekete: Volt más is. Csokoládé.

Kónya: Megvesztegettek?

Fekete: Loptam a boltból. És ánizsos pálinkát is.

Kónya: Betörtél?

Fekete: Csak egy tábla csokoládé, meg egy üveg pálinka, az önkiszolgáló boltból. Nem akartam én ellopní.

Kónya: Csak belebújt a zsebedbe, mire a pénztárhoz értél.

Fekete: Tévedés volt. A bukszáért nyúltam a zsebembe.

Kónya: És előrántottad a pisztolyt, amikor a raktárban megmotoztak. Nem tudtad elviselni, hogy az államügyészség jeles képviselőjén szégyenfolt essék.

Fekete: Egy nyálasszájú kölök volt a bolt vezetője. Semmit nem tudott a hősi múltról, csak a csokoládét látta. Azt se tudta, ki vagyok, csak hívta a yardot.

Kónya: A nép fiát most hagyd ki. A nép hűtlen fia. A nép Káin-fia! Aki mindig ott volt, ahol ütni kellett, de amikor már nem üthetett, lopott. Ánizsos pálinkát. Most miből élsz?

Fekete: Enyém a gőzkalapács a gyárban. Ha egyet ütök, megremeg a Föld.

Kónya: Amikor a kezdeddel ütöttél, akkor is megremegett. Végre megtaláltad a helyedet. És Ön, drága bíró úr? Meg kell mondanom, gáláns ember volt. Tudta, hogy egy szó nem igaz a vádban, ezért kegyesen csak hat hónapra ítelt.

Farkas: Felfüggesztve, próbaidőre bocsátva.

Kónya: Igen, igen. Azonnal fölfüggesztettek állásomból.

Farkas: Arról én már nem tehetek, az már az úgynevezett jogkövetkezmény. Akinek nincsen erkölcsi bizonyítványa, az nem maradhat bizalmi állásban.

Kónya: Kérdezhetek valamit? Neked van erkölcsi bizonyítványod?

Farkas: Nincsen. Momentán nincsen.

Kónya: És momentán éppen miért nincsen?

Farkas: Mi jogon piszkaturál engemet, professzor úr? Mi köze hozzá?

Kónya: Ott a címer a fejed fölött. Bocsánat, hogy tegezlek, de amióta ismerlek, mindig tegeződünk. Még a legelső, a fegyelmi tárgyalás idején is. Ahol a címer ott van, így kezdődik az ítélet: *A népköztársaság nevében*. Ha megengeded, most én beszélek a Népköztársaság nevében.

Farkas: Tiltakozom.

Kónya: Hallgass inkább, ne tiltakozz. Mondom, nem bántalak, mert kegyes volt az ítéleted. Csak hat hónap, fölfüggesztve. Holtig tartó következménnyel. Hová tetted az erkölcsidet?

Farkas: Muszáj mondanom?

Kónya: A Népköztársaság nevében!

Farkas: Megbotlottam.

Kónya: Farkas létedre mindig bárányba haraptál. Ne félj, itt nyíltan beszélhetsz. Abban a székben, amelyikben te ültél, minden csúfságot a Népköztársaság nevében követtek el. Tehát?

Farkas: Hozzám került Fekete a csokoládéval meg az ánizsos pálinkával.

Kónya: Hozzád? Közönséges szabálysértés csak.

Farkas: Akkor még nem volt az. Bizonyítékok hiányában felmentettem.

Kónya: De volt bizonyíték! A jegyzőkönyv.

Farkas: Nem volt jegyzőkönyv. Megüzentem a boltosnak, ne legyen jegyzőkönyv.

Kónya: És bejött a refrén. A fölmentésre másik fölmentés következett, csak most téged mentettek föl. Úgy is mondhatnám, fenéken billentettek. Mert jöttek az új szelek. Szélnek eresztettek.

Farkas: Humánusan jártak el velem. Elvittek az ország másik felébe, nagyközségi tanácselnököknek.

Kónya: Nehéz munka? Nagy esés?

Farkas: Hamar beilleszkedtem. Házat építettem, mint a többi ember a faluban.

Kónya: Csak egy kicsit nagyobbat.

Farkas: Kellett valami, ami megkülönböztet a többiektől.

Kónya: Másban nem különböztél?

Farkas: De különböztem. Elneveztek Ebédező Farkasnak.

Kónya: Legalább olyan szép név, mint az ájtatos manó, vagy az imádkozó sáska. Mivel érdemelted?

Farkas: Abban a faluban mindenki *ebédelt*, az én falumban pedig *ebédeztünk*. Mindig rájött a nyelvemre. *Ilonkám, hazaugrom ebédezeni!*

Kónya: Kezdelek becsülni. Aki ennyire nem tud szabadulni a szülői szótól, az boldog ember. És azután?

Farkas: Belekeveredtem egy csúnya ügybe.

Kónya: Pálinka, ánizzsal? Vagy csak csokoládé?

Farkas: Kacsatáp.

Kónya: Mire kell az egy tanácselnöknek?

Farkas: Olyan a parasztember, amit lehet, elles a szövetkezettől. Kacsafarmot létesített a téesz, kacsát kezdett tartani az egész falu.

Kónya: És a jó tanácselnök követi az ő népét. Miért ne lehetne neki is annyi pénze, mint másnak? A nagyobb házhoz több kacsatáp kell. Tehát nőttek-nődögéltek a kicsi kacsák, hápogtak és totyogtak. Egyszer aztán elfogyott a táp.

Farkas: Az egész megyében nem lehetett kapni. Az állat meg olyan kényes, ha ezt szokta meg, nem kell neki más.

Kónya: Nagy szerencsénk, hogy ott a mezőgazdasági nagyüzem, és benne akkor is van táp, ha sehol nincsen.

Farkas: Elmentem az elnökhöz...

Kónya: Legalább mi, elnökök, tartsunk össze?

Farkas: Megkértem, adjon kölcsön öt mázsát.

Kónya: Adott?

Farkas: Érdeke volt. A kacsát ő értékesítette.

Kónya: De ha kölcsön kérted, miért este vitted?

Farkas: Akkor értem rá. Megyei elvtársak voltak nálunk, elidőztünk, kvaterkáztunk, ultiztunk.

Kónya: A kacsák pedig félholtra koplalták magukat. Aztán az autód nekiment a rendőrautónak.

Farkas: Új fiúk voltak, nem ismertek, elő a szondát, belefűjtam, kékül-t-zöldült tőle a rendőr. Mutattam az igazolványomat, dugtam az orra alá, de ő csak a szondát látta. Nyissam ki a kocsí hátulját. Mondom nekik, a kocsí elejével történt a baj, mit akarnak a végével? Megtalálták a tápot, de nem találtak se számlát, se szállító levelet.

Kónya: Kölcsönről volt szó. Gondolom, a téeszben fölírták.

Farkas: Az lett a baj, hogy ott se írták föl.

Kónya: És a többiét se. Az áfész-elnökét se, az iskolaigazgatóét se. Bíróság, ítélet, fölmentés újra.

Farkas: A raktárost becsukták. Hat hónapot kapott.

Kónya: A szódás lovát mindig megtalálják, és úgy, de úgy seggbe rúgják, csak úgy csattan. Most mi lesz?

Farkas: Elnökválasztás lesz a szövetkezetben, ha sikerülne bejutnom, jó lenne. Mert engem a falu népe nagyon szeret. Az én közreműködésemmel ez a falu csak gyarapodott. Út, járda, víz, villany, amit lehet, társadalmi munkában.

Kónya: Ha megválasztanak, úgy kell nekik. Mi lett a rendőrökkel?

Farkas: Másik körzetbe helyezték őket.

Kónya: Meg is érdemelték. Megszondáztatni azt, akinek kacsatáppal van tele a kocsija? Téged is kérdezhetlek, ügyvéd úr?

Tóth: Körülöttem zajos dolgok nincsenek. Egyik pört elvesztem, a másikat megnyerem.

Kónya: A feleség?

Tóth: Köszönöm kérdésedet, egészséges, hála Istennek, reggel még jól volt. Két gyermek, most járnak egyetemre. Későn nősültem, még egy évem van hátra, és megyek nyugdíjba. Most ígérte Farkas elvtárs, ha neki sikerül, maga mellé vesz nyugdíjas jogtanácsosnak. Drága az egyetem, örömmel elvállalom.

Fekete: Mi is egyezkedtünk. Ha beüt a választás, oda megyek rendésznek. Könnyebb mégis, mint a gőzkalapács.

Halál: *(Megjelenik, ahogy szokott.)* Készen vagy? Mehetünk?

Kónya: Végezd a dolgodat.

Halál: Gondoltam valamit. Lásd, kivel van dolgod.

Kónya: Legalább te légy kegyes hozzám.

Halál: Választhatsz. Agyvérzés vagy autó? *(Lefekteti.)*

Kónya: Az autótól mindig félttem. Ember is van benne, mégis a gép uralkodik.

Halál: Nem fog fájni. Az Erőd és a Hattyú utca sarkán jön egy kocsi, te beleakadsz a tükrébe.

Kónya: Ezt ne! Becsukják a masinisztát.

Halál: Fölmentik majd. Te leszel a hibás.

Kónya: Nemcsak az életemért, de a haláloméért is? *(Fölébred.)*

Ildikó: *(Bekukkant, rejtelmes mosollyal Macera Macát húzza maga után.)* Gyere csak, gyere! Látod, észnél van.

Virágh: *(Tönkrement vén nő, loboncos parókával, agyonfestve az arca, alig húzza a lábát, de riszálja a farát. Keze ide-oda lódul, nem tud uralkodni tagjain. Igen nehezen szólal meg, dadog. A szoba közepén fölényes pózba állítja be magát.)*

Kónya: Jaj de jó, hogy eljöttetek! Ildikó, köszönöm. Kávét, teát? Csak zsidó kávénk van, de nagyon jó. Egy csézi meleg víz, egy kanál kávé, és kész is.

Virágh: *(A nagy erőlködéstől irtózatosan ellenszenves hangon)* Ti-ti-ti-tisztázni valónk van egymással, Kónya Pál!

Kónya: Hagyd el. Örülünk, hogy élünk!

Virágh: Tu-tu-tudod, mi-mi mi volt a te legna-na-nagyobb bajod? Nem ismer-te-te-ted el, hogy *(teljesen tisztán)* én vagyok a te főnököd!

Halál: *(Teljes világításban)* Ez agyvérzést akar! Gyerünk! Kígyókkal nem társulok! *(Az óra az öregharang hangján üti el a tizenkettőt.)*

(Vége)